

Socialdemokratiets arbejdsprogram

Det nye samfund - 70'ernes politik

vedtaget af den 30. kongres 1969

INDHOLD

Vision og virkelighed

Danmark tilhører verden

Norden i Europa

En virkelig forsvarsreform

Samfundsplanlægning en nødvendighed

Naturfredning og forurening

Forskning og udvikling

Uddannelsen - nøglen til fremtiden

Gode boliger til alle - Socialdemokratiets målsætning for det kommende tiårs politik

Trafik kræver planlægning

Et samfund i udvikling og forandring

Et selvhjulpent landbrug

Tryghed og trivsel gennem socialpolitikken

En reform af retssystemet

Nye perspektiver i familierpolitikken

Idrætten - en folkebevægelse

Kultur er udvikling

Skattereformen må føres videre

Arbejdsprogram for 70'ernes politik

VISION OG VIRKELIGHED

Socialdemokratiets nye arbejdsprogram lægges frem for den danske befolkning som et tilbud og en udfordring.

Et tilbud om en ny politik til løsning af 70'ernes problemer.

Målet er udvikling og ændring af samfundets struktur, I det moderne samfund med de hastige tekniske fremskridt sker der stadige forandringer. Men det er ikke ligegyldigt, hvordan de kommer, eller hvilken virkning de får på menneskene. Hvis vi ikke bevidst bruger vor politiske indflydelse til at tage hånd i hanke med udviklingen, risikerer vi at ende i et menneskefjendtligt produktionsamfund. Et samfund, der sætter en kold, menneske-fremmed teknik og et produktionsapparat præget af en voksende indflydelse fra store og delvis udenlandsk beherskede koncerner over alt andet. Mennesket vil blive reduceret til et middel i produktionsprocessen. Produktionen bliver et mål i sig selv. Produktionsfremgangen vil blive mere og mere ulige fordelt, fordi der finder en formueophobning og magtkoncentration sted hos stadig færre og større selskaber og koncerner.

Socialdemokratiet vil ændre denne udvikling. Den stigende produktion får kun mening, hvis den omsættes i en rigere menneskelig tilværelse for alle samfundsborgere. Der skal indføres demokrati på arbejdspladsen, så arbejdere og funktionærer opnår virkelig medindflydelse og medbestemmelsesret.

En ligestilling af landets borgere skal opnås gennem økonomisk demokrati, en social trygheds- og fordelingspolitik, en samfundsmæssig planlægning, der påvirker investeringernes omfang og retning, en moderne uddannelsespolitik og et omfattende socialt byggeri.

I koncernernes industrisamfund bliver også forbrugerne et middel. Gennem reklamen søger kapitalstærke sælgere at dirigere forbrugerne til at købe de varer, industrisystemet ønsker afsat og til priser, det, så langt monopolaftalerne rækker, selv ønsker at fastsætte.

Midlet herimod er større magt til forbrugerne gennem åben prisdannelse, større indsigt med aftaler, øget forbrugeroplysning og oprettelse af et selvstændigt forbrugerdirektorat med en "forbrugernes ombudsmand" som klageinstans.

For at forbedre menneskets muligheder i industri- og servicesamfundet må den enkelte

uddanne sig. At skabe de bedst mulige vilkår for denne uddannelse er samfundets pligt og ansvar.

Retten til uddannelse må være den samme uanset indkomst, erhverv, alder, miljø eller geografisk afstand. Uddannelse er det vigtigste middel mod klassesamfundet.

Mennesket er målet. Det er menneskets trivsel og tryghed, der er i centrum for de mål, Socialdemokratiet stræber efter, og hverken teknokratisk enevælde eller politiske systemer. Vi vil et samfund med frie borgere, der selv har indflydelse på udviklingens retning. Netop herved og kun herved får den demokratiske frihed et reelt indhold. Fremskridtspolitikken må udbygges med et socialt sikkerhedsnet, en tredje socialreform, der vil forebygge og helbrede sociale skader, en familierpolitik, der udbygger familiens rettigheder og skaber trygge kår for alle børn. Ind i dette billede går Socialdemokratiets boligplaner. Boligmangelen skal vi bygge os ud af, fortrinsvis ved et voksende socialt byggeri, suppleret med børneinstitutioner, plejehjem og kollegier i stigende omfang, I det samfund, Socialdemokratiet vil skabe, må der ikke være glemte grupper. Dette samfunds kvalitet skal måles på, at selv de, der har den laveste indkomst, får en god og betrygget tilværelse, at deres børn har samme chance som alle andre, og at de har rige oplevelsesmuligheder. Kultur skal ikke være for de få, men et tilbud om en rigere tilværelse til de mange.

Socialdemokratiets program er en udfordring. Kan det danske folk i tilstrækkelig grad samles om dets gennemførelse, vil vi som folkelig bevægelse og politisk parti i samarbejde med andre have styrke og mulighed for gradvis at gennemføre det. Kan vort folkestyre magte en ny stor reform- og fremskridtsperiode? Vil ungdommen arbejde med - eller vælge at gå andre veje?

Socialdemokratiets ja til 70'ernes udfordring betyder samtidig, at vi er rede til, hvad enten vi er i regering eller opposition, at medvirke til, at de fornødne midler til disse opgavers løsning skaffes til veje. I valget af skattesystem må en socialt retfærdig byrdefordeling kræves. Fremskridt kræver planlægning. År 2000 vil Danmark have 5 millioner mennesker i bysamfund. Der vil være lige mange arbejdere og funktionærer. De må sikres samme status og samme rettigheder.

Behovet for boliger, uddannelsespladser, sociale institutioner, både for børn, unge og gamle, hospitaler og rekreative steder, sommerhuse, biler, veje og broer, udenlandsrejser og kulturprægede fritidsmuligheder, vil være vokset enormt.

Socialdemokratiet opfordrer den danske befolkning til at slutte op om den politik, dette arbejdsprogram lægger frem. Den demokratiske socialisme, som Socialdemokratiet bygger på, giver de fornødne forudsætninger for at leve op til de udfordringer, den moderne udvikling stiller os overfor. Planlægning er forudsætningen for frihed, social tryghed og retfærdigere fordeling. Sikring af retten til beskæftigelse, retten til uddannelse, retten til at bo og have en meningsfyldt fritid er fundamentalt for det moderne menneske.

Det nye samfunds forudsætning er fredens bevarelse, international afspænding, samarbejde mellem øst og vest, stor og voksende U-landsstøtte, aftaler mod atomvåbenets udvikling og udbredelse og international rustningsbegrænsning. FN må gøres effektivt.

Det må ikke være instrument for stormagterne, men fredens upartiske beskytter i alle verdensdele.

Udviklingen vil give os flere muligheder og tilbud, end nogen tidligere generation har haft. Det er op til os selv at gribe disse tilbud og muligheder. Heri ligger udfordringen.

DANMARK TILHØRER VERDEN

Danmark må i sin internationale politik arbejde for, at alle nationer og folk opnår frihed, tryghed og sikres ligestilling, også selv om det måtte gå ud over Danmarks snævre interesser.

Danmark og FN

Danmarks udenrigspolitik må fortsat være fast forankret i FN, og Danmark må aktivt virke for, at de bestræbelser, der i FN udfoldes for at udvide forbuddet mod kernevåbenforsøg og for at skabe et effektivt forbud mod spredning af kernevåben, får tilslutning fra alle medlemsnationer.

Danmark må øge sit bidrag til det fælles tekniske bistandsarbejde, der udføres i udviklingslandene gennem FN og dets underorganisationer. Danmark må ved at opretholde sit tilbud om at stille permanente fredsstyrker til rådighed for FN medvirke til at befæste troen på, at FN må blive det organ, som kan løse stridigheder imellem nationerne. Socialdemokratiet vil aktivt arbejde for, at FN på alle områder styrkes og får større myndighed og mulighed for at bestemme i alle forhold, der vedrører freden og friheden i verden.

I den aktuelle situation må Danmark i FN arbejde for

- en fredelig og godkendt ordening i Mellemøsten i overensstemmelse med Sikkerhedsrådets resolution af 22. november 1967,
- en konvention med sanktionsbestemmelser mod anvendelse af sulten som middel i krigens tjeneste og en indsats mod våbenforsyning til lokale konfliktområder ikke mindst på baggrund af erfaringerne fra Nigeria-Biafra krigen,
- at gøre De forenede Nationer virkelig verdensomspændende ved optagelse af alle regeringer, der faktisk udøver magt i deres lande. Den kinesiske folkerepublik må således sikres sin retmæssige plads i FN og Sikkerhedsrådet.

Frihedskampen må støttes

Socialdemokratiet finder det selvfølgelig at støtte frihedsbevægelserne, der kæmper mod racemæssig og social undertrykkelse og fremmed indblanding.

Socialdemokratiet ønsker, at folkene i udviklingslandene skal opnå social ligestilling og politisk frihed. En af de alvorligste farer for den fremtidige internationale fred og stabilitet findes i forsøg på - bl. a. gennem fremmed militærtilstedeværelse - at bremse sociale omvæltninger i de fattige lande. Socialdemokratiet anerkender frihedsbevægelserne i Asien, Afrika og Latinamerika og deres ret til at kæmpe for selvstændighed også økonomisk og socialt. Dette vil være et alternativ til en overklasses styre i samarbejde med udenlandske kapitalinteresser og kan befri befolkningen fra den undertrykkelse, de herskende sociale og politiske misforhold repræsenterer.

Socialdemokratiet tilsiger sin støtte til den kamp mod undertrykkerne, der føres af frihedsbevægelserne i Sydafrika, Rhodesia og de portugisiske kolonier Mozambique, Angola og Guinea-Bissau. Socialdemokratiet vil støtte ethvert realistisk initiativ, der kan isolere de racistiske regimer i det sydlige Afrika og tvinge Portugal til at standse sine kolonikrige.

Socialdemokratiet udtrykker sin solidaritet med det vietnamesiske folk, som trods årtiers lidelser fortsætter kampen for national selvstændighed, fred og social retfærdighed. Den internationale opinions pres medvirkede afgørende til at standse den amerikanske bombekrig mod Nordvietnam. Socialdemokratiet vil fortsat støtte de internationale fredsbestrebelse for at skabe en hurtig afslutning på vietnamesernes tragedie, I denne forbindelse konstaterer man, at Befrielsesfrontens (FNL's) program sigter på at skabe national samling i et neutralt Sydvietnam. Socialdemokratiet betragter FNL som en national frihedsbevægelse og understreger værdien af, at partiets kontakt med denne bevægelse styrkes.

Socialdemokratiet mener, at Danmark kan yde et bidrag til Vietnams fred ved

- at optage diplomatisk forbindelse med Nordvietnam (DRV),
- at støtte kravet om, at fredsforhandlingerne i Paris resulterer i en tilbagetrækning af alle fremmede tropper fra Vietnam, så den vietnamesiske befolkning uden fremmed indblanding kan løse sine egne problemer og
- at forberede en effektiv fællesskandinavisk genopbygningsindsats i Vietnam.

Socialdemokratiet vil oprette en "Arbejderbevægelsens Solidaritetsfond", som ved bidrag fra arbejderbevægelsens organisationer og medlemmer kan yde en bistand, der går ud over den statslige ved direkte at støtte arbejderbevægelserne i udviklingslandene og frihedsbevægelserne i de udviklingslande, der endnu ikke har opnået reel selvstændighed.

Freden vindes i udviklingslandene

Freden i verden vil ikke kunne sikres, medmindre det lykkes at opnå en hurtig økonomisk vækst og stærk udvikling i levestandarden i udviklingslandene.

Danmark må derfor fremskynde sin opfyldelse af FN's målsætning om, at de enkelte lande skal yde 1 procent af nationalproduktet til Udlandsarbejde. I takt med den økonomiske og tekniske udvikling og den større velstand må Danmark øge sit bidrag udover 1 pct. Danmark må yde tosidet bistand, når udviklingslandene selv anmoder derom, og dermed yde støtte til en

uafhængig udvikling. Det er Socialdemokratiets opfattelse, at hovedparten af Ulandsbistanden må gives på flersidig basis og administreres gennem FN. Industrilandene må også acceptere en handels- og toldpolitik, som ikke diskriminerer mod udviklingslandene, men i stedet støtter disse og sigter mod en konkurrencemæssig ligestilling mellem industri- og udviklingslandene, således at disse ikke ensidigt er økonomisk afhængige af industrilandene.

Kun ved fuld anerkendelse af udviklingslandenes ret til at vælge deres eget politiske system og opnå økonomisk ligestilling kan der sikres en fredelig sameksistens mellem verdens lande i Øst og Vest, i Nord og Syd. Freden vindes i udviklingslandene.

Afspændingen må fortsætte

Indtil vi er nået frem til en fredeliggørelse af verden, må Danmarks sikkerhedspolitik tage sit udgangspunkt i den europæiske situation. Europa er ikke mere centret for den kolde krig. De senere år har vist tydelige afspændingstendenser mellem Øst og Vest og ikke mindst mellem USA og Sovjetunionen. Etableringen af den "varme linie" mellem Moskva og Washington, prøvestopaf-talen, ikke-spredningsaftalen med de to supermagter som initiativtagere, er alle eksempler på disse tendenser. Men også når det gælder forholdet mellem de østeuropæiske lande og Sovjetunionen, er der sket en udvikling i retning af større uafhængighed.

Begivenhederne i Tjekkoslaviet, hvor et folks ønske om selvbestemmelsesret blev mødt med våbenmagt, har betydet en midlertidig bremse for udviklingen mod større afspænding, men har ikke fundamentalt ændret den sikkerhedspolitiske situation. De bør derfor ikke føre til mindsket afspændingsaktivitet. Danmark bør tværtimod arbejde for styrket forståelse og samarbejde på tværs af de eksisterende forsvarsalliancer og dermed forhindre, at tilbageslaget i Øst benyttes som påskud til øget oprustning.

På baggrund af den øjeblikkelige situation finder Socialdemokratiet intet realistisk alternativ til et dansk medlemskab af NATO. Det må imidlertid være en betingelse, at ét-års opsigelsen fastholdes.

NATO's koordinerende indsats bør i stigende grad gå ud på at understøtte afspændingsinitiativer og tilskynde også de mere skeptiske medlemslande hertil. Dette må imidlertid ikke hindre selvstændige afspændingsinitiativer fra medlemslandene. Danmark bør arbejde for gensidige aftaler om militær udtynding og nedrustning, der garanteres af stormagterne, og som kan styrke den generelle, europæiske tendens til optøning, uden at fremkalde ændringer i balancen. Under alle omstændigheder finder Socialdemokratiet, at det er en sikkerhedspolitisk fordel, at Norden er og fortsat vil være et atomfrit område. Der er et skærende misforhold mellem militærdiktaturet i Grækenland med dets retsvilkårlighed, koncentrationslejre og terror, mellem diktaturet i Portugal og dets krigsførelse mod befolkningen i Portugals afrikanske kolonier og så ordene i Atlantpagtens indledning, der siger, at medlemslandene "er fast besluttede på at sikre deres folks frie fælles traditioner og kultur, hvilende på demokratiets og den personlige friheds grundsætninger og på lov og ret".

Så længe Danmark er i NATO, må der i organisationen føres en konsekvent kamp for indførelse af demokratiske forhold i Grækenland og Portugal. Danmark må kræve standsning af al våbenhjælp til de nuværende regeringer, fordi disses beståen er en trussel mod europæisk stabilitet og samarbejde. Socialdemokratiet vil også fortsat bekæmpe Spaniens medlemskab i de europæiske institutioner, så længe det fascistiske regime er ved magten. Et samarbejde mellem europæiske lande på tværs af magtblokkene kan forberede Europa på at øve en mere samlet indflydelse i den situation, hvor USA og Sovjetunionen når til enighed om det ønskelige i en nyordning. Det må være Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitiske mål, at den endelige ordning af efterkrigstidens europæiske stridsspørgsmål løses ved en bred sikkerhedskonference, der også har USA og Canada som deltagere, og som stiler imod et europæisk politisk og økonomisk samarbejde. Hovedemnet ved en sådan konference vil være løsningen af det tyske problem. Det er Socialdemokratiets opfattelse, at en vestlig anerkendelse af Oder-Neisse-grænsen og accept af DDR's deltagelse i konferencen er en nødvendig betingelse for, at sikkerhedskonferencen kan realiseres. Ud fra det synspunkt, at den bredest mulige accept af de faktiske grænser i sig selv vil befordre afspænding, vil Socialdemokratiet arbejde for anerkendelsen af Oder-Neisse-grænsen, og indenfor NATO at rejse spørgsmålet om en revision af de vedtagelser, der forhindrer anerkendelsen af DDR. De mange direkte kontakter med østeuropæiske lande, som den socialdemokratiske regering

åbnede og udbyggede, blev forståeligt hæmmet af begivenhederne i Tjekkoslaviet. Socialdemokratiet ønsker, at Danmark skal genoptage denne side af en aktiv udenrigspolitik for derigennem at fremme forberedelserne til en sikkerhedskonference. Det er det danske Socialdemokratis pligt som del af en international fredsbevægelse at udnytte enhver mulighed, der kan fremme udviklingen hen imod een verden, hvor atomfrygten er fjernet, og hvor fred og frihed er blevet alle menneskers og nationers fælleseje.

NORDEN I EUROPA

Opsplitningen af Vesteuropa i to adskilte markedsområder, fællesmarkedet og EFTA, er en væsentlig hindring for udenrigshandelen og dermed for en hensigtsmæssig international arbejdsdeling.

Danmark må derfor deltage energisk i alle bestræbelser for at ophæve adskillelsen af de to markedsområder og nå frem til et samlet europæisk marked.

Socialdemokratiet er tilhænger af et vidtgående samarbejde mellem de nordiske lande i form af en nordisk økonomisk union, der baseres på en toldunion, og som harmoniserer størst mulige dele af de enkelte landes økonomiske politik.

Socialdemokratiet opfatter opbygningen af en nordisk økonomisk union som et konstruktivt skridt imod et fælleseuropæisk markedsområde.

Gennem Nordisk Råd er der opnået resultater i form af fælles lovgivning på en række konkrete områder. På det økonomiske område kan det kun lade sig gøre at nå frem til fælles lovgivning og fælles politik, hvis man over et bredt felt forener kræfterne. Hvis man i de enkelte lande skal give afkald på national suverænitet og på visse nationale særordninger, er det nødvendigt med en samlet løsning, der afbalancerer økonomiske fordele og ulemper.

En toldunion vil overfor omverdenen placere de nordiske lande som en enhed. Dette vil give handelspolitik og toldpolitisk styrke, og det vil legalisere et nærmere økonomisk samarbejde, som uden en toldunion vil blive betragtet som diskriminerende mod omverdenen.

Gennem fælles investeringsfonds og gennem en vidtgående arbejdsdeling vil de nordiske lande kunne løse økonomiske opgaver i fællesskab, som de hver for sig er for små til at påtage sig. Også indenfor forskningen, uddannelsen og kulturlivet vil der kunne opnås store fordele og fremskridt ved samarbejde og arbejdsdeling. Økonomisk og forskningsmæssigt samarbejde kan give Norden mulighed for en mere selvstændig teknologisk udvikling. Et enigt Norden vil også have mulighed for at foretage handelspolitiske fremstød overfor Østeuropa, og vil bl. a. herigennem kunne medvirke til et tværeuropæisk brobygningsarbejde.

Danmark og de andre skandinaviske lande vil være i en bedre udgangsposition ved forhandlingerne om et fælleseuropæisk marked, når vi optræder som en nordisk økonomisk enhed.

En nordisk økonomisk union er derfor ikke noget alternativ til et fælleseuropæisk marked, men derimod et væsentligt skridt på vejen mod større europæisk samarbejde, hvori nordiske, økonomiske og politiske interesser gør sig stærkere gældende.

EN VIRKELIG FORSVARSREFORM

Socialdemokratiet ønsker positivt at bidrage til løsningen af den forsvarsmæssige opgave, som Danmark må stille sig, i overensstemmelse med sin udenrigs- og sikkerhedspolitik. Så længe Danmark er medlem af NATO, må vurderingen af en samlet allieret indsats spille en væsentlig rolle ved afvejningen af, hvilket forsvarssystem Danmark skal vælge. Det afgørende for et dansk forsvar må være med konventionelle styrker at kunne imødegå et angreb på dansk territorium. Forsvarets bevæbning og opbygning må indrettes efter denne situation og ud fra Danmarks geografiske betingelser.

Den nuværende regering skabte forhåbninger om at ville videreføre den revision af forsvaret, som den socialdemokratiske regering havde lagt op til. I stedet fremlagde man forslag, der - bortset fra visse administrative ændringer - var uændret i forhold til den gamle ordning. Dette kan ikke kaldes for en reform.

Socialdemokratiet har tidligere fremsat tanken om oprettelse af et fællesværn, hvor det øverste kommandosystem er mest mulig centraliseret samtidig med, at de enkelte værn bevarer deres identitet. Kun at gennemføre en sådan ordning er imidlertid ikke nok, hvis det

ikke følges op af moderne principper om en decentralisering af administrationen. Rammer og indhold for det nuværende forsvar har sine forudsætninger i 50'erne. Forud for forsvarsforliget i 1960 foregik der langvarige forhandlinger, hvor man nåede frem til nøjagtige tal for, hvor meget mandskab man skønnede var nødvendigt i de tre værn, ligesom man enedes om arten og antallet af de

våben, der skulle benyttes. Derved lykkedes det at skabe en hensigtsmæssig balance mellem de tre værn. I de snart 10 år, der er forløbet, er der indenfor våbentechnikken foregået en kraftig udvikling, som man ikke havde mulighed for at forudse dengang, og som bevirker, at den tidligere ordning, som regeringen agter at videreføre, må anses for at være forældet. De kampfly, der anvendes i dag, er betydeligt mere slagkraftige end for 10 år siden. Tilmed har forsvaret fået tilført et antal raketenheder, der i en vis udstrækning har betydet en aflastning for flyvåbnet. Spørgsmålet er, om der findes yderligere muligheder for at reducere antallet af kampfly gennem en forøgelse af raketter.

Søværnet opererer stadig med store fartøjsenheder, f. eks. fregatter, som ikke synes hensigtsmæssige for danske farvande.

Derimod vil det være mere effektivt at gå over til mindre og meget hurtiggående typer. Indenfor hæren findes mange former for kørende materiel, men spørgsmålet er, om alle typer er lige velegnede, og om det talmæssige forhold mellem dem er det rigtige. Endelig er der spørgsmålet om, hvorvidt der i dag eksisterer en hensigtsmæssig balance imellem de tre værn.

Socialdemokratiet har derfor stillet forslag om, at disse spørgsmål straks underkastes en vurdering ud fra det materiale, der allerede eksisterer. Gennem en sådan analyse ønsker Socialdemokratiet at opnå en reduktion af styrkemålene. Når det gælder hærens beredskabsstyrke, vil man stile mod en nedsættelse fra 13.000 til 10.000 mand.

Aftjening af værnepligten indebærer et afsavn. Det må derfor være en forpligtelse for samfundet at sørge for, at forskellen mellem den civile og den militære tilværelse bliver så lille som mulig. Socialdemokratiet ønsker, at man snarest sætter ind på en række områder, der har med de værnepligtiges vilkår at gøre.

Den demokratisering af forsvaret, der er sket, må udbygges. Den traditionelle militære disciplin bør på de områder, hvor den er overflødig, afløses af mere demokratiske omgangsformer. Således bør der ske en revision af den militære straffelov, hvor straffebestemmelserne fjernes i forbindelse med hilse- og tiltaleformer. Forsvarets ledelse må sikre, at loven om samarbejdsregler virkelig fører til, at der overalt sker et positivt og aktivt samarbejde med de værnepligtige, således at man styrker trivslen og dermed forsvarets effektivitet. I uddannelsen af de værnepligtige må der indføres de mest moderne pædagogiske metoder. De værnepligtige må have en egentlig aflønning, der svarer til aflønningerne på arbejdsmarkedet, og som Socialdemokratiet har stillet forslag om i Folketinget. Sideløbende hermed og ud fra en vurdering af forsvarets effektivitet undersøges mulighederne for en yderligere nedsættelse af tjenestetiden, når de 12 måneder er gennemført.

Militærnægternes tjenestetid må nedsættes i mindst samme omfang som de værnepligtiges tjenestetid, ligesom der må sættes ind på, at man kun er et minimum af tid i militærnægterlejrerne før udsendelse til opgaver af mere produktiv og positiv art.

Med nedsættelse af tjenestetiden og den øvrige udvikling indenfor forsvaret stilles der stadig større krav til officerernes og befalingsmændenes dygtighed. Det må derfor være i alles interesse, at de får den bedst mulige uddannelse, hvor der ikke mindst lægges vægt på samfundsviden og moderne pædagogik.

Socialdemokratiet finder, at det er vigtigt, at Hjemmeværnet bevarer sin placering i dansk forsvar og sin folkelige karakter. Socialdemokratiet ønsker et gennemrationaliseret forsvar med den bedst mulige trivsel.

SAMFUNDSPLANLÆGNING EN NØDVENDIGHED

Det karakteristiske for 1970'erne bliver ikke, at vort samfund ændres, men den fart hvormed ændringerne sker. Når denne udvikling stilles over for de forholdsmæssig begrænsede midler, som samfundet råder over til en påvirkning af ændringerne, er det klart, at en planlægning er nødvendig. Herved kan sikres, at de knappe midler anvendes bedst muligt.

Offentlig planlægning

1. Det bør være den vigtigste målsætning med den nye kommunale inddeling, at den bliver et aktivt middel i løsningen af de strukturproblemer, som samfundet står overfor. Dette stiller krav til såvel amtskommune som kommuners administrative kvalitet og til den demokratiske medindflydelse hos borgerne.
2. Det er afgørende, at der på hvert administrativt niveau (stat, amtskommuner og primærkommuner) sker en nøje samling af ansvar og myndighed om økonomiske beslutninger, af ansvar og myndighed over fysiske beslutninger, af gennemførelsesmyndigheden og af kontrollen med beslutningernes overholdelse. Hvis der skabes flere forskellige ansvars- og myndighedsniveauer end de tre nævnte (f. eks. fælles planlægningsråd eller lign.), vil såvel beslutnings- som gennemførelses- og kontrolproceduren falde fra hinanden med ineffektivitet til følge. Økonomisk og fysisk planlægning, beslutning, gennemførelse og kontrol må samordnes fuldstændig på hvert af de tre niveauer.
3. Det er nødvendigt for effektiv administration og udnyttelse af fagkundskab, at såvel amtskommuner som primærkommuner får et stort befolkningsunderlag, medens kravet om en lav demokratisk afstand (mellem borgere og lokalpolitikere) begrænser den ønskelige størrelse af de kommunale enheder. Muligheden for en overførelse af opgaver fra staten til amtskommunerne vil direkte mindske afstanden mellem borgerne og politikerne, men det må overvejes, om de store primærkommuner fungerer tilfredsstillende i demokratisk henseende.
4. Det vigtigste redskab til løsning af de her omhandlede problemer er en samfundsplanlægning af fysisk og økonomisk indhold, tilpasset de tre administrative trin: stat, amtskommuner og primærkommuner og med klar forbindelse mellem disse tre trin:
 - a. En national rammeplanlægning med hovedvægten på økonomisk prioritering efter aktivitetssektorer og regioner. Denne planlægning skal omfatte såvel en kortsigtet plan som en langsigtet perspektivplan. Disse må udbygges med finansieringsplaner og arbejdskraftbalancer. Den statslige sektorplanlægning må udbygges for så vidt angår det nationale transportsystem, universitetsvæsen, sygehusvæsen m.v. Koordinationen af disse sektorplaner sker gennem en sammenlægning af landsplansekretariatet med det økonomiske sekretariat, således at denne administrative enhed bliver det centrale punkt i koordinationen, men med stærke bånd til de øvrige planlægningsorganer inden for de enkelte ministerier.
 - b. En regional oversigtlig planlægning af fysisk/økonomisk indhold med styring af erhvervsplacering og byudvikling, landskabspleje og regional transportsystem. Dette betyder, at administrationen af land- og byzonenloven må overlades til amtsrådene. Denne planlægning skal ske inden for de af staten afstukne rammer og må gøres obligatorisk og bindende for primærkommunerne. Den kan give nye midler i hænde til aktiv udvikling af erhverv, byplanlægning, landskabspleje og transport inden for den nationale rammeplan. Tilpasningen til den statslige planlægning må sikres ved en statslig godkendelse af planerne.
 - c. En detaljeret by- og landkommunal planlægning af hovedsagelig fysisk indhold og med mulighed for store variationer i administrativ opbygning og placering alt efter lokale behov og kræfter. Der må være et snævert samarbejde mellem primær- og sekundærkommunerne (amtskommunerne) ved udarbejdelsen af planerne, ligesom amtskommunerne eventuelt kan bistå og rådgive primærkommunerne i den detaljerede planlægning. Tilpasning til den regionale planlægning må sikres gennem amtskommunernes godkendelse af de primærkommunale planer.

Den økonomiske planlægning

Det kan beregnes, at Danmarks befolkning omkring år 2000 vil være på 6 millioner mennesker, hvoraf de 5 millioner vil bo i byerne, heraf halvdelen i hovedstadsområdet. Samtidig ventes en vækst i antal af sommer- og fritidshuse op til 1 million. Allerede dette forhold stiller enorme krav til såvel økonomisk som fysisk planlægning, og manglende planlægning eller fejlagtig planlægning vil blive stadig mere kostbar og generende for borgerne. Den tekniske udvikling specielt på trafikområdet (bilismens kolossale udvikling, flyvningens udvikling samt opfindelserne inden for lægevidenskaben) stiller enorme krav til kommende offentlige investeringer i vejbyggeri, brobyggeri, lufthavnsbyggeri, hospitalsbyggeri og byggeri af undervisningsinstitutioner. Disse investeringer er meget tidskrævende og strækker sig over mange år, enkelte over flere årtier (f. eks. Danmarks tekniske Højskole,

Rigshospitalet og Storebæltsbroen). Hidtil har en systematisk offentlig økonomisk planlægning været meget sparsom, idet man hovedsagelig i kommunalbestyrelserne, amtsrådene og Folketinget har arbejdet med etårige budgetter. Finansloven og kommunebudgetterne er udtryk for økonomisk planlægning, men altså af stærkt tidsbegrænsset art.

4-årige investeringsbudgetter

For at afhjælpe denne mangel begyndte den socialdemokratiske regering allerede i 1964 at opstille 3-årige investeringsbudgetter og gennemførte fra 1966 samlede 4-årige investeringsbudgetter for al offentlig anlægsvirksomhed. Oplysningerne blev indsamlet og bearbejdet af Det Økonomiske Sekretariat, og det vedrørte alle de offentlige investeringer, altså både dem, staten direkte havde indflydelse på i kraft af finansiering eller bygge-regulering, og dem, der blev gennemført af andre offentlige myndigheder, navnlig kommunerne.

Siden har man også opstillet budgetter for driftsudgifterne, således at der nu er tale om fler-års-budgetter for samtlige statsudgifter. Planerne vedrørende længere perioder må løbende revideres. Man må arbejde med rullende planer, således at det gennemløbende år skæres fra og et nyt lægges til ved de årlige budgetlægninger. Samtidig med at dette sker, må hele planen revideres, hvis der er opstået begivenheder, der ændrer forudsætningerne.

Hvis man opstiller totalbudgetter, der indeholder samtlige offentlige udgifter for perioden, er det nødvendigt med væsentlige tilpasninger hvert år.

Man bør derfor arbejde med minimumsbudgetter, d.v.s. budgetter, der under alle omstændigheder må gennemføres.

Perspektivplaner

Overgangen til fire-årige budgetter var et stort fremskridt i forhold til tidligere, men flere og flere af de offentlige investeringer bliver ikke tilendebragt inden for en fire-årig periode. Det er derfor nødvendigt med længere tids budgetter.

Den socialdemokratiske regering planlagde i midten af tresserne opstillingen af perspektivplaner, der rækker længere ud i fremtiden. Det var meningen, at de enkelte ministerier skulle oprette planlægningsafdelinger, der skulle opstille perspektivplaner af 15 års varighed. De enkelte styrelses og ministeriers planer skulle koordineres i Det Økonomiske Sekretariat, der samtidig skulle sikre, at planerne udarbejdedes på baggrund af ensartede forudsætninger om den almene økonomiske udvikling (prognoser).

Koordinering af privat og offentlig investering

Da det private erhvervsliv bliver mere og mere koncentreret på enkelte store virksomheder og i brancher, vil den planlægning, der finder sted i denne sektor, mere og mere komme til at minde om offentlig planlægning, og behovet for koordinering og gensidige oplysninger bliver mere og mere påtrængende. Man ser da også, at det private erhvervsliv, navnlig efter den elektroniske databehandlingsteknik er blevet kendt og anvendt, anvender stigende kræfter på planlægningsopgaver.

Da den offentlige planlægning lægger rammer for såvel borgernes som erhvervslivets dispositioner, er det bydende nødvendigt, at den offentlige planlægning ikke sækker agterud. De kommende års offentlige planlægning bør i videst muligt omfang bygges på en realistisk viden om erhvervsvirksomhedernes og erhvervslivets planer.

Et samarbejde imellem privat og offentlig planlægning er en nødvendig forudsætning herfor.

Jordlovgivning

Socialdemokratiet er tilhænger af en jordpolitik, der sikrer en bedre planlægning af jordens anvendelse og en rationel byudvikling, der hindrer jordspekulationer og billiggør byggegrundene. De samfundsskabte værdier, der opstår ved ændret anvendelse af jorden, bør inddrages af det offentlige. For at nå disse mål må kommunerne have mulighed for at erhverve og byggemodne tilstrækkelige arealer til at sikre byudviklingen. Et af midlerne hertil er en effektiv kommunal tilbudspligt, men det er nødvendigt, at den suppleres med en kommunal ekspropriationsret (kommune og amt) for arealer til by-, bolig- og fritidsformål. Det er Socialdemokratiets opfattelse, at erstatning bør fastsættes under hensyntagen til jordens hidtidige anvendelse.

Gennem en udvidelse af statens bolig- og byggefond må der stilles tilstrækkelige lånemidler til rådighed for kommunerne til finansiering af de fornødne jordkøb og en tilstrækkelig

byggemodning.

Principielt er det Socialdemokratiets opfattelse, at jord, ejet af det offentlige, ikke bør afhændes ved salg, men overdrages til andre på lejevilkår. Men såfremt salg finder sted, bør der efter et vist åremål være tilbagefaldspligt til kommunen.

De samfundsskabte værdier bør inddrages gennem f. eks. frigørelsesafgiften.

Kapitalvindingsskatten bør videreføres og effektiviseres, og skattesatserne bør stige progressivt med gevinstens størrelse.

NATURFREDNING OG FORURENING

Formålet med den egentlige naturfredning er ikke blot ved fredninger ofte i forbindelse med naturparker at sikre den danske naturs særpræg. Naturfredningsmyndighederne må også med mere aktive foranstaltninger skabe større muligheder for benyttelsen og udnyttelsen af de fredede områder. Ved loven om by- og landzoner er det sikret, at fredninger i landzoneområder kan ske uden urimeligt store erstatninger, men problemet er ikke løst for byzonerne, som også omfatter sommerhusområderne.

Alle må garanteres fri adgang til skov, strand og udyrkede arealer. Begrænsninger heri må undgås, med mindre det drejer sig om beskyttelse af dyre- og planteliv eller historiske og videnskabelige områder. Der må sikres mulighed for tilstrækkelige grundarealer til brug for fritidshuse og kolonihaver.

Socialdemokratiet finder, at det nugældende naturfredningsbegreb må udvides til at omfatte indgreb mod den tiltagende forurening og forgiftning af søerne, åløbene, havene, grundvandet, luften og jorden. Til dette formål må formuleres en rammelov til effektiv beskyttelse af vort natur- og/eller samfundsskabte livsmiljø. Rammeloven skal være tilstrækkelig rummelig til straks at kunne inddrage nye tekniske opfindelser og forbedringer i kampen mod miljøødelæggelserne.

Loven skal

- forhindre, at samfundets og industriens affald samles på steder, hvor det volder skade.

Affaldet skal i stedet for bearbejdes, så det i videst muligt omfang igen kan gå ind i produktionen,

- samle og udbygge bestående lovgivning til beskyttelsen af vor natur og vort livsmiljø,
- erstatte uensartede og ofte mindre konsekvent gennemførte lokale vedtægter med ensartede og landsomfattende regler,

- som nyt princip fastlægge, at miljøødelæggelserne ikke som hidtil alene skal underkastes reguleringer og begrænsninger fra det offentlige, men også må opfattes som en del af produktionens uundgåelige omkostninger, som må bæres af virksomhederne.

Til begrænsning af luftforureningen er det nødvendigt

- at fastsætte krav om oprettelsen af tilstrækkeligt store kommunale forbrændingsanstalter med bl. a. specialapparater til uskadeliggørelse af gasarter fra nye kemiske- og plasticprodukter,

- at indføre obligatorisk røgrønsning med støv- og askefiltre,

- at begrænse svovl- og vanadiumindhold i brændselsolier og blyindholdet i benzin,

- at gøre afgasforbrændere til biler obligatoriske,

- at indføre øget kontrol med forbrændingsmotorers udstødning, oliefyr og lign., og

- at fastlægge maksimale regler for udledningen af skorstensrøg.

Forureningen af vort overflade- og grundvand skal ikke blot standses, men vore søer, åer og strande skal genskabes i ren tilstand for at kunne tjene befolkningens rekreative behov.

Vandvæsenet skal centraliseres og vandudnyttelsen skal ske på arealer af optimal størrelse.

Uønskede, skadelige eller giftige stoffer i spildevand skal kunne forbydes, og forureningskilden skal fra starten kunne gøres økonomisk ansvarlig. Målet må være, at ingen kloakering godkendes og udføres, uden at det samtidig er sikret både teknisk og økonomisk, at en effektiv rensning af spildevandet samtidig bliver udført. Ved fremkomsten af nye produkter skal producenten kunne påvise, at det er ufarligt, set fra et sundheds- og forurenings synspunkt, eller anviser metoder og bekoste forholdsregler for at modvirke skader, som produktet kan afstedkomme.

Man må oprette et tilladelsesnævn for nye stoffer og produkter. Produkter, der ikke bliver

nedbrudt, opløst eller på anden måde forsvinder, må kun tillades med største forsigtighed. Benyttelse af de moderne, svært nedbrydelige biocider, sprøjtemidler, hormoner m. v. må indskrænkes til et minimum, der kan kontrolleres med en art "recept", som også bør omfatte grundvandsforurenende gødningsmidler.

I det hele taget må omfattende indgreb i naturens balance undgås, da man forstyrrer den naturlige mosaik af næringskæder. Til bekæmpelse af den sundhedsfarlige støjbelastning må enhver støj, der går ud over det teknisk nødvendige, forbydes. Støj ved vore rekreative områder, f. eks. transistorradio og motorstøj begrænses til særlige områder.

Til behandling af alle spørgsmål om naturfredning og forurening bør der oprettes et særligt direktorat under kulturministeriet, hvor al lovgivning samles, og hvorfra den nødvendige forskning koordineres og intensiveres. Ligeledes bør den lokale indsats samles i stedet for at være så spredt som i dag. I frednings- og forureningsudvalg bør der være repræsentanter for erhvervene og de faglige organisationer. Forureninger spredes fra land til land. Forholdsregler mod forurening kræver derfor internationale aftaler, bl. a. om en øget forskningsindsats. Der bør herunder tages initiativ til et nordisk forskningsorgan.

FORSKNING OG UDVIKLING

Det er af stor samfundsmæssig betydning at skabe forståelse for, at forskning ikke er et specialistanliggende for en lille kreds eller et arbejdsområde, der kan nøjes med en mindre fremskudt plads blandt samfundsopgaverne, fordi umiddelbare resultater ofte kan være vanskelige at påvise.

Forskningen fremmer ikke alene forståelsen af mennesker og samfund i fortid, nutid og fremtid, men baner også vej for ny viden på alle områder, og udgør det afgørende grundlag for den eksplosive tekniske udvikling, vi befinder os midt i.

Den fortsatte udbygning af samfundets velfærd beror ikke blot på den anvendte eller teknologiske forskning, hvis nytteværdi er let at påpege, men i væsentlig grad også på den grundlæggende forskning, hvis resultater ofte kan forekomme at være verdensfjerne eller unyttige, men hurtigt kan vise sig at være af afgørende praktisk betydning. Alene af den grund er det nødvendigt, at der fortsat ydes betydelig støtte til grundforskningen. Der er i 60'erne på forskellig måde skabt bedre vilkår for dansk forskning. Det er sket gennem oprettelse af Forskningens Fællesudvalg, der er et rådgivende og inspirerende organ for hele forskningsfeltet. Det er også sket gennem en tidssvarende reform af de videnskabelige forskningsråd, gennem øgede bevillinger og gennem en særlig lovgivning til fremme af erhvervsforskningen, I de kommende år må det være opgaven at fortsætte en sådan forskningsfremmende politik. Det sker ved at øge bevillinger til videnskabelige stillinger og til udstyr og ved at sørge for, at de midler, der stilles til rådighed, fordeles på en sådan måde, at der finder en velafbalanceret udvikling på de forskellige forskningsområder sted. Også inden for forskningen har i de senere år spørgsmålet om demokratiseringen af institutionerne været rejst. Socialdemokratiet vil støtte bestræbelserne for, at alle medarbejdere ved forskningsinstitutionerne sikres indflydelse på disses ledelse. Der må gøres en øget anstrengelse for at gøre de videnskabelige resultater tilgængelige, så de kan blive alment eje.

Socialdemokratiet ønsker at fremhæve, at kravet om, at de på statslige institutioner gennemførte forskningsprojekter ikke må hemmeligholdes, fortsat skal hævdes.

Det er for lægmanden ofte vanskeligt at danne sig et indtryk af, hvad det er, den moderne forskning - i særdeleshed inden for naturvidenskaberne - egentlig beskæftiger sig med. Det må tillægges afgørende betydning, at udbredelsen af kendskabet til forskningsaktiviteten herhjemme yderligere aktiviseres gennem en udstrakt oplysningsvirksomhed, således at borgernes berettigede krav om at kunne danne sig et indtryk af forskningsmidlernes anvendelse imødekommes. En betydelig del af forskningen foregår på universiteter og læreanstalter. Der må drages omsorg for, at det voldsomme behov for undervisning på universiteterne og læreanstalterne ikke lægger hindringer i vejen for den forskningsmæssige indsats, der stadig må være en uadskillelig del af de pågældende institutioners virksomhed. Det bør overvejes, hvordan denne forskning kan indgå i den samlede planlægning af dansk forskning. Samarbejdet mellem universiteter, læreanstalter og den forskning, der finder sted i andre offentlige forskningsinstitutioner og gennem erhvervslivets omfattende

forskningsinitiativer, må fremmes mest muligt. Som umiddelbart aktuelle opgaver kan peges på det videre arbejde med de af Socialdemokratiet fremsatte forskningsforslag:

1. Der må skabes bedre mulighed for fremtidsforskning. Mange problemer af største vigtighed for de menneskelige vilkår i fremtidens samfund og for de offentlige investeringer og den offentlige planlægning i de kommende år, foreligger kun meget sparsomt belyst. Rent konkret kan der peges på forskning af de menneskelige trivsels- og miljøproblemer, på forskning i forbindelse med forurening og støj, på trafikforskning og forskning i problemerne omkring tilrettelæggelse af fremtidens enorme offentlige og private investeringer.

2. Der må også gøres en øget indsats for at fremme forskning og produktudvikling i erhvervslivet og fremme kontakten mellem erhvervslivet og forskningens resultater. Der må skaffes økonomisk mulighed for, at det offentlige i øget omfang kan yde bistand til danske virksomheder, der vil have baggrund for at producere nye produkter, men savner finansieringsmuligheder for den nødvendige forskning og produktudvikling. Det er en kendsgerning, at førende industrinationer som USA, Vesttyskland og Sverige i høj grad har deres fortrinsstilling i kraft af et samarbejde mellem stat og erhvervsliv og på grund af de betydelige statslige tilskud til erhvervsforskning i virksomheder og særlige forskningsinstitutioner.

Et land af Danmarks størrelse har ingen mulighed for med virkelig styrke at gøre en indsats på alle forskningsområder. Der må derfor foretages en prioritering af forskningsområder, der må tillægges særlig vægt. Det gælder især for den forskning, der kan få umiddelbar erhvervsmæssig eller anden økonomisk betydning.

Der må i forbindelse med en udbygning af det nordiske samarbejde stiles mod en arbejdsdeling, der sikrer, at de samlede nordiske forskningsmuligheder udnyttes fuldt ud og overlappning så vidt muligt undgås, i det internationale forskningssamarbejde må Danmark i første række sætte øgede kræfter ind på de forskningsaktiviteter, som kan være af værdi som led i en bevidst og velafklaret forskningspolitik.

Grundforskningen inden for naturvidenskaberne er efterhånden blevet mere og mere bekostelige, og visse opgaver her kan derfor kun løses i samarbejde mellem flere lande. Socialdemokratiet tillægger det heraf bestemte internationale samarbejde afgørende betydning. Ikke blot af praktiske grunde, men også af hensyn til mulighederne for styrkelse af den internationale forståelse. Den tid er næppe fjern, hvor løsningen af meget store problemer inden for den naturvidenskabelige forskning simpelthen kun kan gennemføres i et verdensomspændende samarbejde. Det er Socialdemokratiets opfattelse, at man fra dansk side bør vise denne mulighed særlig interesse og i god tid forberede sig på den.

Den nødvendige prioritering af de kommende års forskningsmæssige indsats må naturligvis ikke finde sted ud fra en snæver nyttebetragtning eller ud fra rene kommercielle vurderinger. Det vil være til skade for forskningens frihed og for forskningens betydning for den fremtidige samfundsudvikling. På basis af en samlet økonomisk og personalemæssig vurdering af den forskningsmæssige indsats - både på hjemligt, nordisk og internationalt plan - må de øgede midler, der stilles til rådighed, fordeles efter en plan, der tilgodeser såvel den grundlæggende forskning som den anvendte forskning, det danske samfund har særlige forudsætninger for at omsætte til fortsatte fremskridt.

UDDANNELSEN - NØGLE TIL FREMTIDEN

Socialdemokratiet betragter uddannelsen som en helt afgørende forudsætning for at forbedre menneskets vilkår. Uddannelsen er mere end nogensinde bestemmende for den enkeltes frie udviklingsmuligheder og for mulighederne for at skabe en indholdsrig tilværelse. Den målsætning, der opstilles for uddannelsernes indhold, er endvidere afgørende for, hvilket samfund kommende generationer vil kunne udforme. Det er uddannelsen, der bestemmer fremtiden. Uddanner vi blot mennesker til at arbejde i det bestående samfund og til at tilpasse sig det eksisterende samfundsmønster, er vi selv skyld i, at det bliver vanskeligere at ændre de forhold, vi finder uretfærdige og utilfredsstillende. Både af hensyn til den enkelte og af hensyn til den fremtidige samfundsudvikling er det derfor af afgørende betydning at opstille klare mål for uddannelsespolitikken.

Den socialdemokratiske uddannelsespolitikens mål er:

- at skabe lige uddannelsesmuligheder for alle,

- at udvikle frie, selvstændige og kritiske mennesker,
- at inspirere til at samarbejde og til at løse opgaver i fællesskab med andre,
- at forberede til en indsats i det moderne, højt udviklede og specialiserede samfund,
- at forberede til en tilværelse med en stadig øget fritids muligheder for personlig udfoldelse,
- at engagere til aktiv deltagelse i samfundets stadige omformning, og
- at udvide kendskabet til andre kulturer og samfundsmønstre, så den enkelte frigøres fra traditionelle vurderinger i det vestlige effektivitetssamfund og bliver åben overfor mødet med hele verden.

Folkeskolen

Reformarbejdet omkring folkeskolens struktur og indhold må i de kommende år forstærkes. Den nuværende struktur med sortering af eleverne i linier, der dels i sig selv medfører en begrænsning af mange unges frie valg af erhvervsuddannelse og dels indebærer en kraftig social skævhed i uddannelsen, må afløses af en enhedsskolestruktur. I enhedsskolen vil eleverne i de fleste fag blive undervist sammen, medens de selv vælger andre fag, og deres evner og interesser vil udvikles gennem en differentieret undervisning indenfor klassens rammer. Enheden er det afgørende, og det bør tilstræbes, at samtlige fag er fælles for begge køn. Tilvalget giver enhedsskolen dens personlige præg. Opbygningen af denne nye skole forstærker kravet om øgede muligheder for pædagogisk samarbejde mellem elever, lærere og forældre.

For at få gennemført denne skoleform er det afgørende at fjerne alle hindringer for praktiske skoleforsøg, og der må i langt højere grad end hidtil stilles pædagogisk og økonomisk hjælp til rådighed for sådanne forsøg. Derfor må arbejdsmulighederne for Danmarks Lærerhøjskole og Danmarks pædagogiske Institut væsentligt forbedres. Den strukturelle reform må følges op af en pædagogisk demokratisering i folkeskolen. Der skal lægges vægt på udviklingen af gruppearbejde og andre arbejdsformer, som styrker den enkelte elev og dennes personlige medleven samt udvikler elevens personlighed, modenhed og evne til samarbejde og selvudfoldelse.

Blandt forudsætningerne for en øget pædagogisk demokratisering i folkeskolen er en stadig styrkelse af lærerkvalifikationerne og en forbedring af de ydre arbejdsbetingelser, herunder nedsættelse af elevtallet i klasserne.

I denne forbindelse er også en ændring af de traditionelle prøveformer nødvendig, så der skabes overensstemmelse med moderne undervisnings- og arbejdsformer. Prøverne må afspejle elevernes udvikling og modenhed og i højere grad anvendes som vejledning for eleverne selv, hvorved konkurrenceindholdet afsvækkes.

Af hensyn til den enkelte elevs sociale udvikling bør specialundervisning efterhånden i videst muligt omfang føres ind i normalklassen. Skolepsykologernes rolle som pædagogiske rådgivere må forstærkes i hele skoleforløbet.

Den pædagogiske demokratisering må medføre, at der virkelig lægges vægt på at skabe tilfredsstillende trivselsforhold for eleverne. Den lange periode af deres liv, som de tilbringer i folkeskolen, må gøres tiltrækkende for dem, så den ikke opfattes som en overgang til en senere tilværelse, men opleves som en meningsfyldt og selvstændig del af livet. Medvirkende hertil er ikke blot en pædagogisk demokratisering og en udvikling af demokratiske arbejds- og omgangsformer, men også de ydre rammer for skoletilværelsen. Der må omkring skolebyggeriet, herunder skolegårde og andre friarealer, skabes en nøje planlægning, der både skal støtte den pædagogiske smidighed og bidrage til elevernes personlige og fælles udfoldelse. Friarealerne bør omskabes til mindre enheder, som kan bruges til afslappelse eller adspredelse efter børnenes og de unges temperament og alder. Nært knyttet til folkeskolens udvikling er problemerne omkring undervisningspligten. Der må snarest skabes klarhed omkring de efterfølgende uddannelsers fremtidige udformning, således at i hvert fald det 10. år inddrages i den periode af uddannelsespligtige år, som må anses for nødvendig for de unges rimelige grundlag for at få udbytte af og bidrage til deres egen og samfundets udvikling.

Eleverne i folkeskolen må ikke udsættes for ensidig religiøs påvirkning.

Religionsundervisningen skal være historisk, kulturel orientering om kristendommen og de andre religioner. Folkeskoleloven må ændres i overensstemmelse hermed.

Demokrati i dagliglivet på skoler og uddannelsesinstitutioner

Det er af afgørende betydning for det enkelte menneskes selvrespekt og følelse af medleven og dermed for dets hele trivsel, at det i langt højere grad end hidtil får medindflydelse på og medansvar for de forhold, det dagligt beskæftiger sig med. Medindflydelse og medansvar for den enkelte er forudsætningen for medleven og dermed midlet til, at vort demokrati kan udbygges og styrkes. Det må gælde for alle arbejdspladser, og det må også gælde på uddannelsens forskellige trin.

Eleverne må gives et aktivt forhold til undervisningen. Dette må ske ved, at de tidligst muligt får indflydelse på undervisningens tilrettelæggelse i den enkelte klasse, ligesom lærere og elever i fællesskab i løbet af undervisningens afvikling må diskutere arbejdsmetoder.

Eleverådene må have klare beføjelser, så elevernes medbestemmelse og medansvar får et reelt indhold og en reel betydning ved repræsentation og stemmeret i besluttede organer. Det er særdeles vigtigt, at eleverådsarbejdet føres helt ind i den enkelte klasse. Allerede fra de yngste folkeskoleklasser må der arbejdes med klassemøder, som er en forudsætning for, at eleverne får interesse for samarbejde og lærer at magte det i den større sammenhæng inden for skolen. Eleverne bibringes en forståelse for, at demokrati ikke er en bestemt organisationsform, men et reelt samvirke og en ledelsesform, ved hvilken alle behov og synspunkter placeres ligeberettiget, og beslutninger træffes på grundlag af argumentationens holdbarhed overfor en demokratisk kritik. Disse samarbejdsformer må sikres gennem lovgivning såvel i folkeskolen som i de efterfølgende uddannelser i almene og faglige skoler.

Samarbejde må med en rimelig kompetencefordeling omfatte såvel forældre som alle de grupper af medarbejdere, som på en eller anden måde har deres arbejde på skolen. Ligeledes må de studerende ved seminarier, teknika, universiteter og højere læreanstalter have medindflydelse og medansvar. Det må ske ud fra det grundsynspunkt, at de er ligeberettigede i forhold til alle andre medarbejdere ved de pågældende uddannelsessteder. Ikke blot spørgsmål af interesse for uddannelsesinstitutionen som helhed, men også undervisningen helt ned på det enkelte hold må til afgørelse i råd og nævn. For alle trin i uddannelsesforløbet gælder det, at demokrati er en leveform, der må læres. At fungere aktivt i et demokratisk samfund kræver øvelse og erfaring, som kun kan fås ved at praktisere demokrati. Foregår uddannelsen i mere eller mindre autoritære systemer, påvirkes elevernes og de studerendes arbejdsmåde og holdning i autoritær retning, og de bliver uvante med den demokratiske beslutningsproces, som vi ønsker fremmet på alle samfundets områder - på arbejdspladsen, i hjemmet og i fritidslivet.

Demokratisering af uddannelsen

Den sociale skævhed i uddannelsesrekrutteringen er en realitet i dag i næsten samme grad som tidligere. Det må erkendes, at de hidtidige bestræbelser på at fjerne de hindringer, som skyldes de unges økonomiske baggrund, deres køn, forældrenes sociale status, traditioner og hjemsted, ikke har ført til det ønskede resultat. Dette fremgår klart af en lang række undersøgelser. Et af de væsentligste uddannelsespolitiske mål må derfor være at sikre, at ingen af økonomiske, miljømæssige, geografiske, aldersmæssige eller andre grunde forhindres i at få den uddannelse, deres lyst og evner betinger. Uddannelse må betragtes som en helt naturlig og elementær ret i nutidens og fremtidens velfærdssamfund, ikke som et privilegium. Det er vigtigt af mange årsager. Det er vigtigt alene ud fra en retfærdighedsbetragtning, og det er vigtigt, fordi enhver økonomisk fremgang såvel for samfundet som for den enkelte bygger på uddannelse. Det er en afgørende forudsætning for en demokratisering af uddannelserne, at hele uddannelsessystemet bygges op på en sådan måde, at erhvervsvalg og specialisering udskydes længst muligt, og at der på ethvert tidspunkt og ethvert trin er tilbud om og mulighed for videreuddannelse. Der må ikke i uddannelsessystemet forekomme blindgyder. De økonomiske hindringer for lige adgang til uddannelse må ryddes bort. Frygten for en betydelig gældsbyrde afholder i dag mange unge fra økonomisk svagt stillede hjem fra at gå i gang med den uddannelse, de gerne vil have og har forudsætning for at klare. Den eneste sikre måde at skabe lige adgang til uddannelse på er ved at gennemføre fuld stipendiestøtte.

Fuld stipendiestøtte kan ikke gennemføres på én gang, men der må etableres en ordning, der sikrer en gradvis forøgelse af stipendiernes andel af den samlede støtte, således at fuld

stipendiestøtte kan realiseres i løbet af en årrække.

Eftersom det er konstateret, at de unges økonomiske afhængighed af forældrene oftest rent faktisk ophører ved myndighedsalderen, bør forældreindtægten derefter principielt ikke have indflydelse på de unges støttemuligheder.

Der må lægges afgørende vægt på, at alle uddannelsessøgende udover den undervisningspligtige alder får lige gode støttemuligheder uanset uddannelsesområde, og at der i overgangstiden, indtil fuld stipendiestøtte er en realitet, især sættes ind med økonomisk støtte til de helt unge på det tidspunkt, hvor de skal træffe valget mellem uddannelse og ikke-uddannelse.

De miljømæssige hindringer i form af manglende forståelse af værdien og nødvendigheden af en uddannelse, ukendskab til uddannelsernes krav og betingelser, manglende læsetradition, dårlige boligforhold o.s.v. må overvindes gennem udbygning af kontakten mellem hjem og skole, gennem studievejledning og gennem et oplysningsarbejde i radio og TV samt gennem en boliglovgivning, der sikrer boliger svarende til hele familiens behov.

De geografiske hindringer, som øges proportionalt med afstanden mellem hjem og uddannelsessted, må modvirkes ved dækning af transportudgifter, hvor der er mulighed for daglig transport, og ved tilvejebringelse af et tilstrækkeligt antal kollegieværelser eller anden hensigtsmæssig form for logi i andre tilfælde. Ved placering af uddannelsesinstitutioner må der tages hensyn til en rimelig fordeling landet over. I forbindelse med udbygningen af centre for videregående uddannelse vil Socialdemokratiet vende sig imod forslag, der trækker Danmark skævt ved ensidigt at favorisere hovedstadsområdet på bekostning af det øvrige Danmark.

Mellemuddannelserne

Skolen skal føres frem til udgangen af det 10. skoleår som en enhedsskole med differentieret undervisning. Undervisningen i det 8., 9. og 10. år skal bringe eleverne i en øget kontakt med skolens omverden, bl. a. med det formål at give dem det nødvendige kendskab til de uddannelses- og erhvervs muligheder, der står åbne ved undervisningspligtens ophør. I det første år efter den obligatoriske folkeskoleundervisning skal der gives tilbud om første del af en mere brancheorienteret uddannelse, der bør være en forudsætning for indtræden på arbejdsmarkedet. For at forbedre mulighederne for demokrati på arbejdspladserne, bør der i uddannelsen også indgå mere almene fag, der giver indsigt i samfundets og den enkelte virksomheds økonomi og ledelsesform. En videregående erhvervsuddannelse må gøre det muligt trinvis at nå en faglig specialisering i forhold til den enkeltes interesse og anlæg. Under uddannelsen må det sikres, at også denne gruppe af uddannelsessøgende får dækket de faktiske leveomkostninger. Gymnasiet kan ikke fortsat stå som den dominerende adgangsvej til højere uddannelser. HF-uddannelsen er nu på vej til at bryde dette monopol, men dette er ikke tilstrækkeligt. Fremtidens gymnasium må ses som et tilvalgsgymnasium med mange uddannelseskombinationer, og vejen hertil kan være at oprette en række paralleluddannelser. Vigtigt for alle uddannelser på mellemtrinnet, stort set de 16-19 årige - herunder faglige grunduddannelser, gymnasier og HF - er det at sikre en tilrettelæggelse, der gør det muligt for de unge at fortsætte uddannelsen på et højere trin. På mellemtrinnet må overgangsmuligheder sikres i videst omfang. Det er derfor nødvendigt, at enhver af disse uddannelser udformes i samklang med udviklingstendenserne indenfor de aldersmæssigt tilsvarende områder.

De videregående uddannelser

Adgangen til videregående uddannelse bør principielt være åben for alle og ikke betinget af et bestemt forudgående uddannelsesforløb. Et krav om en bestemt eksamen eller tillægsprøve vil af økonomiske og sociale årsager i realiteten afskære en del velkvalificerede personer fra at søge videregående uddannelse. Men uddannelsen bør tilrettelægges sådan, at den studerende hurtigt kan vurdere sit udbytte og rimeligheden i at fortsætte.

Den nuværende struktur for de videregående uddannelser indebærer, at den uddannelsessøgende stilles overfor valget mellem kortere og længere studier, mellem læreanstalter og universiteter, mellem et antal nøje afgrænsede studieretninger. Valget afgør, hvilke emner man skal beskæftige sig med i studietiden, hvilke arbejdsopgaver man har kompetence til senere i livet, og hvilken status og aflønning man kan se frem til. Et forkert valg indebærer enten studieskift eller frafald, d.v.s. tab af studietid, selvrespekt og arbejdslyst,

eller risiko for at gennemføre en uddannelse og få et arbejde, hvis indhold forekommer utilfredsstillende.

Den skarpe liniedeling og dårlige koordinering indenfor den videregående uddannelse medfører også, at udbuddet af højt uddannede personer ikke kommer til at svare til de krav og de funktioner, der skal opfyldes i samfundet.

Der må åbnes mulighed for friere fagkombinationer, og de uddannelsessøgende må tilbydes et reelt valg i forbindelse med sammensætningen og varigheden af uddannelsen.

Alle fag fra de videregående uddannelser bør derfor samles i uddannelsescentre. Disse fag fordeles på store grupper, og med gennemførelsen af 1. niveau af et bestemt antal fag under en gruppe har man afsluttet en grunduddannelse. Man skal kunne afslutte et fag ad gangen. Dette skulle give den uddannelsessøgende et overblik over hele faggruppen og personligt kendskab til de fleste af dens fag, og dermed mulighed for at vurdere specialisering og fagsammensætning ud fra ønsket om senere beskæftigelse.

Uddannelsens videreførelse vil bestå i en gradvis gennemførelse af mere og mere krævende niveauer i et eller flere fag. På ethvert trin af uddannelsen skal det være muligt at forlade uddannelsescentret for at virke i arbejdslivet og senere vende tilbage og fortsætte uddannelsen.

Voksenuddannelserne

Den største uddannelsesopgave, vi i den kommende generation står overfor, er at sørge for uddannelses tilbud til alle uden hensyn til alder. Uddannelsen er for første gang i historien virkelig blevet en livslang proces. Udviklingen har medført en eksplosionsagtig stigning i behovet for udbygning af den frivillige voksenundervisning.

Industrialiseringsprocessen og de heraf følgende stadig nye uddannelsesmæssige krav til arbejdskraften, den højere levestandard og den øgede fritid, inspirationen fra de mange nye impulser, mennesket udsættes for, og kravet om uddannelsesmæssig ligestilling af alle aldersgrupper er nogle af de væsentligste drivkræfter bag denne behovsøgning. Selv den grundigste børneskole og ungdomsuddannelse vil derfor ikke række til under de hastige ændringer, som vil præge vort mere og mere dynamiske samfund.

Voksenundervisningen må derfor udbygges og pædagogisk, økonomisk og administrativt sikres ligestilling med andre uddannelser. Lokaler med sigte på voksenundervisning bør etableres i forbindelse med alt nyt skolebyggeri.

Principielt må sigtet være at få opbygget et smidigt voksenundervisningssystem, som sikrer, at alle får mulighed for løbende at skaffe sig relevant faglig og almen viden. Mange veje kan allerede tages i brug for at virkeliggøre dette, og stadig flere bør komme til. Det er derfor væsentligt til stadighed at sikre muligheder for eksperimenter og forskning på området.

I denne forbindelse må man stærkt fremhæve de nye muligheder, radio og TV åbner for at nå ud til hele befolkningen med voksenundervisning af høj kvalitet varieret fra tilegnelse af stof af almen karakter til eksamensgivende undervisning med adgang til alle former for videregående uddannelse.

Retningslinjerne i de to betænkninger, Radiorådet for længst har vedtaget herom, bør snarest danne grundlag for en lovgivning om moderne voksenundervisning, hvor massemedierne indtager en central placering, og staten bør med øjeblikkelig virkning stille de pengemidler til rådighed, der betinger det omfattende forsøgsarbejdes gennemførelse. De erhvervsmæssige voksenuddannelser må udbygges og være smidige instrumenter for en effektiv arbejdsmarkedspolitik, som sikrer de nødvendige omskolingsmuligheder for alle erhvervsgrupper. Sammenhængen til de faglige grunduddannelser må sikres. Målet må være, at enhver kan deltage i længerevarende uddannelseskurser, uden at det medfører økonomiske tab.

Den nye fritidslov giver visse muligheder for gennemførelse af forberedelseskurser. Disse må udbygges, således at enhver kan få lejlighed til at erhverve og få adgang til at dokumentere kundskaber. Eksaminer må kunne sammenstykses af deleksaminer, og adgangen til at aflægge eksamen må være uafhængig af, hvor kundskaberne er erhvervet.

Den egentlige folkeoplysning bør fortsat bygge på principperne om frihed og frivillighed, og de frivillige oplysningsforbund må derfor sikres en central placering i dette arbejde.

Folkeoplysningen får med fritidsloven mange nye muligheder i hænde. For at kunne

virkeliggøre de mange gode hensigter er det imidlertid nødvendigt, at disse følges op af tilstrækkelige bevillinger- specielt med henblik på ansættelse af konsulenter og etableringen af kurser for undervisere og instruktører. Begge er afgørende for, at de mange tilbud kan få den nødvendige kvalitet, og at tilbuddene virkelig når ud til de mange. Muligheder for støtte til deltagelse i nordiske og internationale kurser må sikres.

Uddannelsesplanlægning

Det skal ved uddannelsesplanlægning sikres,

- at udbygningen af alle dele af uddannelsessektoren,
- at samordning af de forskellige uddannelsers indhold og kapacitet (mængden af pladser, lærerkræfter, hjælpemidler o.s.v.), og
- at udnyttelsen af den til enhver tid værende kapacitet styres i overensstemmelse med de hovedmålsætninger, som fastslås i indledningen til dette uddannelsesprogram.

Behovet for plads, lærerkræfter, hjælpemidler etc. indenfor de enkelte uddannelser kan dels opgøres som det behov, der skyldes tilgangen af uddannelsessøgende, dels som det behov, samfundet har for at uddanne mennesker til at arbejde i de funktioner, som vi ønsker varetaget i fremtidens samfund. Udbygningen af uddannelsessystemet må foretages på en sådan måde, at der - i forhold til tilgangen af uddannelsessøgende - findes et fuldt tilstrækkeligt antal hensigtsmæssige uddannelsesinstitutioner. For at undgå en hårdhændet adgangsbegrænsning må erhvervsvejledningen udbygges kraftigt, ligesom der må etableres en vedvarende offentlig informationsvirksomhed overfor befolkningen for at oplyse om de sandsynlige fremtidige behov for forskellige uddannelser, således at de uddannelsessøgende i videst muligt omfang undgår at gennemføre uddannelser, der ikke er behov for. Det må sikres, at samfundets behov ikke blot opgøres som erhvervslivets behov. Det vil nemlig medvirke til en fastlåsning af samfundsstrukturen. For at få en bedre viden om de fremtidige behov, end det er muligt at skaffe i dag, må fremtidsforskningen udbygges.

Udbygningen af folkeskolen, de faglige grunduddannelser, de forskellige mellemuddannelser, de videregående uddannelser og voksen- og efteruddannelserne må ske således, at der er indbyrdes sammenhæng mellem dem. Det er forudsætningen for, at flaskehalsproblemer i videst muligt omfang undgås. Sådanne problemer vil ellers opstå i stigende grad, fordi samfundsudviklingen vedvarende stiller krav om nye og ændrede uddannelser. Et af de vigtigste midler til at mindske flaskehalsproblemerne er at gøre uddannelserne bredere, mere generelle, således at specialuddannelsen er en mere kortvarig del af en uddannelse, og derfor lettere kan ændres og udbygges efter pludseligt opståede behov, og således, at den enkelte lettere kan skifte til en anden uddannelsesretning og lettere blive omskølet.

De forskellige uddannelsers indhold må også koordineres. Der må ved fastlægningen af uddannelsernes indhold tages hensyn til, at der består en nær sammenhæng mellem folkeskole, faglige grunduddannelser, mellemuddannelser, videregående uddannelser og efteruddannelser.

Det må også her sikres, at det ikke alene bliver erhvervslivets ønsker om uddannelsernes indhold, som kommer til at bestemme dette, men at hensynet til vor principielle, samfundsbevidste uddannelsesmålsætning bliver afgørende.

Til at varetage uddannelsesplanlægningen for alle uddannelser må der oprettes et centralt uddannelsesråd bl. a. bestående af uddannelsessøgende, lærere og andre medarbejdere, eksperter i uddannelsesplanlægning, repræsentanter for arbejdsmarkedet samt politiske repræsentanter, både for folketing og lokale styrelser. Dettets opgaver skal dels bestå af den mængdemæssige, dels den indholdsmæssige planlægning, og det må kombineres med planlægningsgrupper for hvert af de større uddannelsesområder. Der må for denne planlægning udarbejdes en klar uddannelsespolitik målsætning. Uddannelsesplanlægningen er et betydningsfuldt led i arbejdet for at bane vej for den fremtidige udvikling både for den enkelte og for samfundet.

GODE BOLIGER TIL ALLE

Socialdemokratiets målsætning for det kommende tiårs politik

Ti års indsats skaffede 335.000 nye boliger i Danmark

Et af de største problemer, der skal løses ad politisk vej i det kommende tiår, er afskaffelse af bolignød og boligmangel overalt i Danmark. Derfor betragter Socialdemokratiet det som en hovedopgave at udarbejde en virkelig plan for boligbyggeriet i 70'erne.

Denne plan skal være en videreførelse af de resultater, der blev opnået under socialdemokratisk regeringsledere i tiåret fra 1958 til 1967. I denne periode blev der opført 335.000 nye boliger i Danmark, det højeste tal for noget tiår i landets historie. 60 pct. - eller 200.000 - var enfamiliehuse.

Medvirkende til denne stigning var indsatsen for en hurtig og effektiv rationalisering og industrialisering af boligbyggeriet, det såkaldte montagebyggeri. Vigtige dele af boligforliget i 1966 forstærkede yderligere indsatsen for at sikre færdiggørelsen af et stort antal boliger hvert år. Det sikrede grundlaget for 12.000 almenyttige boliger om året - en væsentlig stigning fra begyndelsen af tiåret. Desuden garanterer forliget en fast rente på 6½ pct. i dette byggeri, og dette sammen med boligsikringsordningen gør det muligt for børnefamilier med jævne indkomster og pensionister at flytte ind i de nye lejligheder af en standard, som mennesker af i dag stiller berettigede krav om.

Boligbyggeri, standard og miljø

I udformningen af boligpolitikken for det kommende tiår vil Socialdemokratiet navnlig lægge vægt på en fortsat forøgelse af produktionen. Det gælder såvel det sociale boligbyggeris andel af det samlede nybyggeri, som opførelse af plejehjem og kollegier. Der må gennemføres en boliglovsanalyse. Men det er også nødvendigt at gøre en indsats for en stadig forbedring af kvaliteten og dermed indretningen af fremtidens familieboliger. Det gælder ikke mindst miljøet og fællesgoder i de nye boligkvarterer. Desuden må de enliges boligproblemer løses. Sanering og byfornyelse må gennemføres efter virkelige effektive planer. Lejerdemokratiet må udbygges på det samlede boligmarked.

Mindst ½ million nye familieboliger i det kommende tiår

Bolignøden er stadig en kendsgerning i storbyerne, og i langt de fleste dele af landet er der boligmangel. Der kan kun rådes bod på disse problemer, der påvirker så mange menneskers daglige tilværelse i uheldig retning, gennem et stadigt stigende boligbyggeri.

Befolkningstilvæksten har øget boligbehovet, den lavere gennemsnitsalder for indgåelse af ægteskab og landbefolkningens flytning til byerne har virket i samme retning. Når saneringen kommer rigtigt i gang, vil den også forlænge køen af boligsøgende. Ydermere stiller moderne mennesker stigende krav til den bolig, der er grundlaget for deres daglige tilværelse. Disse krav vil blive skærpet i 70'erne, ikke mindst fra ungdommens side. Den stigende velstand har også gjort det muligt, at unge har økonomisk baggrund for at få opfyldt deres krav til boligen. Når der politisk skal gøres en indsats på boligområdet, må det derfor ske gennem en planlagt forøgelse år for år af nybyggeriet.

Når der i tiåret fra 1958 blev bygget 335.000 boliger, må målet for det kommende tiår blive mindst 500.000 nye familieboliger.

Behov for langt mere socialt byggeri

Det er ikke velhavere, der lider under bolignøden. Derfor er det samfundsmæssigt nødvendigt, at der bygges mange nye boliger til mennesker med jævne indkomster. Dette gælder såvel familieboligen som boligen til enlige med børn.

Det er Socialdemokratiets mål, at boligbyggeriet skal være fri for profit og spekulation, og dette kan fremmes gennem en forøgelse af det sociale boligbyggeri. Målsætningen må derfor være, at der i tiåret bygges mindst 200.000 boliger af denne karakter.

Boliger til ældre

Den stigende gennemsnitslevealder medfører, at der bliver stadig flere ældre i Danmark. Det medfører øget behov af boliger for ældre og for plejehjemsboliger. Hvis dette behov dækkes, vil det lette presset på sygehusene og på boligmarkedet. Derfor må der efter Socialdemokratiets opfattelse bygges 50.000 nye plejehjemsboliger i det kommende tiår, og de må være af en sådan karakter, at de i enhver henseende letter de ældres daglige tilværelse. Samme hensyn må tages i det almenyttige byggeri i det omfang, det kan gøres uden større omkostninger.

Boliger til unge under uddannelse

Også de unge under uddannelse har store boligproblemer, og de har krav på, at problemerne

bliver løst, således at de uanset uddannelsesudvalg sikres lige adgang til at få en bolig. Det må forudses, at antallet af unge under videreuddannelse af enhver art vil stige meget kraftigt i det kommende årti, og mange af dem stifter bo i uddannelsestiden. Hvis der mangler boliger til dem, vil det forlænge og fordyre uddannelsen, og det vil medføre yderligere skærpelse af de ublu priser på værelsesmarkedet. Løsningen på disse problemer må være, at der planlægges og opføres et betydeligt større antal kollegieboliger med offentlig støtte end nu. Dette byggeri må omfatte både værelser og lejligheder, og en betydelig del af det bør indplaceres som led i almennyttigt boligbyggeri og ydes størst mulig offentlig støtte.

Ungdommens boligproblemer skal løses, og der må opføres mindst 75.000 kollegieboliger i det kommende tiår.

Boliger til enlige

På grund af boligmanglen har det været tvungende nødvendigt at sikre børnerige familier førsteret til lejlighed, og det er sket gennem boliganvisning og fordeling af lejligheder i nybyggeri. Det bør fortsat være sådan, men hvis boligproblemet skal løses til bunds, må der også skaffes lejligheder til enlige og barnløse ægtepar.

Mange enlige har i dag, skønt de har nået en moden alder, ikke kunnet få en bolig, der giver dem mulighed for at leve et selvstændigt hjemmeliv, som deres jævnaldrende gifte venner og bekendte kan. De er henvist til at bo i lejede værelser, ofte til en alt for høj leje. Derfor må det øgede nybyggeri rumme muligheder for at løse også de enliges boligproblemer.

Det kan gøres dels ved at sikre enlige ret til mindre lejligheder, der bliver ledige, når familier med børn flytter fra dem, dels ved i selve nybyggeriet at projektere et antal mindre lejligheder bestemt for enlige. Disse mindre lejligheder i nybyggeriet vil i øvrigt, eftersom der er behov for det, kunne bebos af enlige, studerende eller pensionister.

Boliger med indbygget fremtid

Kravene til familieboligens størrelse og standard er skærpet, efterhånden som befolkningens økonomiske muligheder er forbedret, og den daglige levevis ændret. Ligesom hvert familiemedlem nu ønsker sit eget rum foruden en fælles opholdsstue, stilles der krav om mange forskelligartede fællesgoder i et boligkvarter.

Hvis de nye boliger skal have indbygget fremtid, må der sørges for, at der - ud over en høj standard i den enkelte bolig - etableres tilstrækkelige friarealer i form af grønne områder, legepladser og sportsanlæg samt kollektive indretninger, hvor børn, unge og voksne i alle aldre kan dyrke deres fritidsinteresser. Der bør fra det offentliges side kunne påbydes sådanne kvalitetskrav til boliger.

Det vil være nødvendigt til stadighed at gennemføre forskningsarbejde og forbrugerundersøgelser, der viser, i hvilken retning boligforbrugernes ønsker og krav vil gå, for at boligstandard, boligtyper og boligområder kan udvikles så ideelt som muligt. Der bør herunder iværksættes forsøg med nye boligformer - f.eks. kollektive.

Byggeriets industrialisering må yderligere fremmes

Den stærke stigning i boligproduktionen i de senere år er muliggjort af rationaliseringen og industrialiseringen af selve byggeprocessen. Forøgelsen af den samlede arbejdsstyrke i byggesektoren har også medvirket til at øge kapaciteten og vil fortsat gøre det, men en virkelig stærk kapacitetsforøgelse vil kunne gennemføres ved, at industrialiseringen yderligere fremmes.

Det vil medføre en masseproduktion, der - som det gælder for andre forbrugsgoder - også vil få en billigørelse til følge. Midlerne til at gennemføre den er langtidsplanlægning og bevillingstilsagn på langt sigt, således at store byggeprojekter kan planlægges i detaljer i god tid, før byggeriet skal begynde. Hvis det offentlige sætter ind på at fremme langtidsplanlægningen på denne måde, vil boligbyggeriet år for år kunne forøges.

Investeringerne må øges, og rentesikringen bevares

Finansieringen af boligbyggeriet er af afgørende betydning for dets omfang og for huslejen i nybyggeriet, I disse år udgør investeringerne i boligbyggeri kun ca. 4 pct. af det samlede nationalprodukt. Det er for lidt i forhold til behovet og til, hvad andre lande bruger på dette område, og investeringerne bør sættes op til mindst 5 pct. i de kommende år, samtidig med at finansieringsformerne søges fornyet og forbedret.

Rentesikringsordningen må bevares og udvides, således at den omfatter de 18.000

almennyttige boliger om året, som Socialdemokratiet har foreslået. Ordningen bør også omfatte kollegiebyggeri inden for den almennyttige sektor. Desuden bør privat udlejningsbyggeri kunne opnå rentesikring, såfremt bygherrerne vil underkaste sig samme gennemgribende pris- og lejekontrol og samme sociale udlejningsvilkår, som gælder for det almennyttige byggeri.

For at de store planer om boligprojekter til gennemførelse i 70'erne allerede nu kan udarbejdes i detaljer, og for at beboerne i de enkelte afsnit i et større projekt kan få ensartede vilkår, bør der snarest muligt træffes beslutning om videreførelse af rentesikringsordningen, når boligforligsperioden udløber i 1974. Sikkerheden for en fast lavere rente vil medvirke til forøgelse af boligbyggeriet i de kommende år og til at holde huslejeniveauet i ave.

Regulering og ændring af boligsikringsordningen

Boligsikringsordningen må reguleres i takt med pris- og konjunkturudviklingen, således at dens sociale betydning ikke forringes. Det, må fortsat gøres muligt for børnefamilier med jævne indtægter at flytte ind i de nye familieboliger, der bygges med særligt henblik på dem.

Det bør undersøges, om der kan skabes mere socialt retfærdige retningslinier ved ydelse af boligsikring til parcelhusejere med lavere indkomster.

Som det er nu, har parcelhusejere med lave og jævne indkomster kun i ringe grad glæde af fradraget, mens mange skatteydere med høje indkomster får en urimelig høj skattelettelse, fordi de har erhvervet dyre huse, der giver et stort skattemæssigt underskud. Det bør derfor overvejes at skabe en ordening, hvorefter boligsikringen udvides til at omfatte parcelhusejere, samtidig med at der lægges loft over den skattelettelse, underskuddet på parcelhuse kan medføre.

Sanering og byfornyelse

Saneringslovgivningen skal udnyttes med det direkte formål at få saneringsarbejdet effektiviseret, således at de nødvendige fornyelser af en række kvarterer i byerne kan finde sted. Staten må afsætte rigelige midler til løsningen af disse opgaver og sikre sig en koordinering af sin og saneringsselskabernes indsats, I tusindvis af lejligheder er ganske uegnede som menneskeboliger, og de må nedrives.

Det er afgørende for, at disse store opgaver kan løses på en god måde for de mennesker, der skal flytte, at der inden saneringen er opført et tilstrækkeligt antal boliger i socialt byggeri til erstatning for dem, der forsvinder: I de tilfælde, hvor utidssvarende ejendomme kan gøres tidssvarende ved modernisering, må der midlertidigt skaffes boliger til de beboere, der ønsker at vende tilbage, efter at moderniseringen er udført. Der må i øvrigt sikres en smidig genhusning af de saneringsramte.

Kommunerne må sikres arealer ved ny jordlovgivning

Afgørende for det fremtidige boligbyggeri er det, at der til stadighed er et rigeligt antal byggemodne arealer til rimelige priser til rådighed. For at det kan blive tilfældet, må kommunerne råde over arealer til byudvikling, og sørge for, at de byggemodnes.

Det vil kræve en jordlovgivning, der sikrer kommunerne tilstrækkelige arealer, og for at denne lovgivning kan virke effektivt, må den rumme muligheder for ekspropriation til boligformål.

Desuden må bygge- og boligfonden forhøjes foreløbig til 500 millioner kroner om året, for at der kan være midler til rådighed for kommunerne og almennyttige boligselskaber til langsigtede jordopkøb.

Ad disse veje må jordspekulationen bekæmpes og boligbyggeriet fremmes.

Lejerdemokrati i alle former for udlejningsbyggeri

I det almennyttige boligbyggeri har lejerne medindflydelse, medbestemmelsesret og er sikrede mod opsigelse. Det almennyttige byggeri bør gå forrest i bestræbelserne for at udbygge den indflydelse og medbestemmelsesret. Men vilkårene for lejerne i det private byggeri må forbedres. Der må skabes en tilsvarende tryghed for lejere hos private husejere, således at der bliver rimelige og retfærdige vilkår for alle lejere i Danmark.

Hvis lejerne i den private sektor får medindflydelse og medbestemmelsesret, vil en rimelig og fornuftig administration af ejendommene blive sikret, og det vil modvirke, at den private ejendomsret kan skade fællesskabet.

Hvis lejerne i den private sektor får medindflydelse og medbestemmelsesret, vil en rimelig og fornuftig administration af ejendommene blive sikret, og det vil modvirke, at den private ejendomsret kan skade fællesskabet.

Lejerindflydelsen vil ikke mindst have stor værdi i de tilfælde, hvor en ejendom skal mo-

derniseres. Der må sikres lejerne bytteret. Endelig bør der være effektiv kontrol med fremlejepriser, hvad enten det drejer sig om huse i møbleret eller umøbleret stand, lejligheder eller enkeltværelser.

Ejerlejligheder

Socialdemokratiet er modstander af ejerlejlighedsprincippet, når det giver anledning til misbrug og spekulation, og dets anvendelse på den bestående boligmasse bør derfor ophøre. Inden for den eksisterende lovgivning herom må der gennemføres effektive kontrolforanstaltninger, således at lejligheder af dårlig kvalitet ikke kan sælges som ejerlejligheder, og således at urimelige priser og kæmpegevinster ikke kan opnås i kraft af bolig manglen.

TRAFIK KRÆVER PLANLÆGNING

I det industrialiserede samfund er transporten en vigtig faktor. Den bidrager med ca. 15% til det samlede nationalprodukt og kræver ca. 33 % af de offentlige investeringer i nyanlæg. Disse størrelsesordener understreger betydningen af, at samfundet i sin planlægning erhvervsmæssigt og på en anden måde nøje vurderer investeringerne og disses indplacering i den samlede prioritetsrække af offentlige investeringer. Ligeledes må effektiviteten ved de bestående trafik anlæg og trafikmidler løbende efterprøves. Socialdemokratiet vil arbejde for, at den transportøkonomiske forskning udvikles i et hurtigt tempo og i nøje samarbejde med de øvrige nordiske lande.

Målsætning og planlægning

Trafikplaner må tilpasses den fremtidige byudvikling og erhvervsudvikling. Det danske trafiksystem må samarbejdes med det nordiske, der igen skal samkøres med de europæiske trafiksystemer. Det offentliges hovedinteresse, ligger i, at der gennem planlægningen af transportnet og trafikbetjening sikres forbrugerne en effektiv, billig og sikker transport både for gods og personer. Investeringer i trafiksektoren - faste anlæg og forskellige trafikmidler - må baseres dels på den almindelige transportøkonomiske forskning, dels på de forestillinger, vi kan have om fremtidens behov og forbrugsvaner frem til år 2000.

Socialdemokratiet forventer, at Trafikkommissionen vil afgive betænkning således, at den samlede trafikplanlægning for perioden 1970-90 kan komme i gang og koordineres med en fælles nordisk transportpolitik, som foreslået i Nordisk Råd. Under den nye kommunale struktur skulle det i højere grad blive muligt at drive en egentlig transportpolitik, hvis amtstrafikudvalgene vil sigte mod det samlede transportberedskabs effektivitet. Nær- og fjerntrafik har forskellige behov at tilfredsstille. Nedkortning af rejsetid mellem hjem og arbejdsplads, mere fritid, den stigende biltæthed i forhold til vejenes kapacitet o.s.v. er en del af de problemer, som planlæggere og bevilgende myndigheder vil blive stillet overfor i de kommende år.

Opgaver

Socialdemokratiet skal derfor pege på en række opgaver, som trænger sig på til løsning:

1. Forskning af trafikikkerhed og transportøkonomi må have tilstrækkelige midler til at kunne sikre den størst mulige nyttevirkning af transportinvesteringer.

Der må snarest gennemføres beregninger, som belyser de alternative omkostninger til dækning af transportbehovet i de tættest befolkede dele af landet ved henholdsvis individuel og kollektiv trafik.

2. De større trafik anlæg må snarest indpasses i samfundets samlede investeringsplan for 70'erne - ligesom en nærmere prioritering indenfor transportsektoren må foretages på politisk plan.

3. Endelig principbeslutning om en fast forbindelse over Storebælt må træffes inden 1970 således, at igangsætning ikke hindres ved en hurtig stillingtagen til andre store anlæg, f. eks. en fast forbindelse over Øresund. Til finansiering af en Storebæltsbro og andre fremtidige store bro- eller tunnelprojekter må regnes med såvel privat som offentlig kapital.

4. Storlufthavnen på Saltholm skal bygges hurtigst muligt for at sikre de nordiske lande en placering i den europæiske lufttrafik.

5. Det storkøbenhavnske S-banenet må snarest udbygges med City-tunnelbane, Amager-tunnelbane og nye, ydre strækninger. Af hensyn til borgerne og til kommunernes udviklingsmuligheder er det således nødvendigt, at Krøgebugt-banen snarest færdiggøres,

ligesom Hareskovbanen i første omgang må have forbindelse til S-banenettet ved en linieføring til Svanemøllestationen.

6. Der må ske en ændring i motorvognsbeskatningen således, at vi opnår en mere rimelig byrdefordeling mellem bilejerne og tillige en vis harmonisering af de nordiske landes bilbeskatning.

7. Det statslige vejnet og byernes vejsystemer må udbygges i takt med den stigende biltæthed og belastning af vejene med større lastvogntog. Trafiksikkerheden må fremmes ved vejenes konstruktion og udvidelse samt forøgelse af vige- og rastepladser ved stærkt befærdede veje. Der må stilles strengere krav til erhvervsudøvere, hvis virksomhed fordrer parkeringsmuligheder for personale og kunder. Med det stigende antal campingvogne må det være en kommunal opgave at anvise arealer til vinterparkering, hvor omkostningerne må afholdes af brugerne. Lystbådehavne må indrettes af kommunerne, hvor der findes et rimeligt behov derfor.

8. Udover storlufthavne på Saltholm og det nuværende antal regionale lufthavne vil der være behov for kommunale eller private lokal-lufthavne bl. a. til taxi-luftfart.

9. I store bysamfund må sikres nødvendige arealer til udvidelse og nyanlæg af trafiklinier, herunder til cykelstier, da adskillelsen af trafikmidlerne er fremmende for trafiksikkerheden. Gode overgangsmuligheder fra et trafikmiddel til et andet fremmer trafikafviklingen og nedsætter rejsesiden. Derfor må kommunerne i samarbejde med trafikselskaberne sørge for rigelig plads til de faciliteter, som en glidende trafik kræver.

10. I hovedstadsområdet, hvor tidstabene er størst, bør overvejes, om tempoet i bygning af tunnelbaner kan fremmes for at lette trafikpresset. Socialdemokratiet vil fortsat støtte oprettelsen af et fælles trafikselskab for hovedstadsområdet.

11. Tele- og posttransporten må sikres tilstrækkelige bevillinger for, at den tekniske udbygning kan følge med i den rivende udvikling, som sker på dette område, og som er af meget stor betydning for erhvervslivets konkurrenceevne. Telefonselskaberne må samles i et landsdækkende koncessioneret selskab.

ET SAMFUND I UDVIKLING OG FORANDRING

I industrisamfundenes erhvervsliv sker store strukturændringer, fremkaldt af den tekniske, økonomiske og handelspolitiske udvikling. Nye produktionsmetoder og nye markeder med stærkt stigende konkurrence fører til øget koncentration. Den internationale udvikling stiller også store krav til dansk erhvervsliv om en stadig tilpasning, som er nødvendig for en stigende levestandard. Det danske samfund må derfor med en aktiv erhvervspolitik fremme de erhverv, som vil være bæredygtige i i den internationale konkurrence, I modsat fald svækkes vor konkurrenceevne med arbejdsløshed og stigende afhængighed af udenlandske koncerner til følge. Ændringerne i erhvervsstrukturen - fagligt og geografisk - vil medføre, at stadig flere mennesker må forlade stagnerende erhverv til fordel for nye i udvikling.

Demokrati på arbejdspladsen

Socialdemokratiets erhvervspolitik har som mål ved et stærkt samfunds medvirken

- at sikre det enkelte menneskes tryghed og trivsel i denne udvikling mod større velstand, og
- at skabe et bæredygtigt erhvervsliv, hvor alle er ligeberettigede deltagere i kraft af demokrati på arbejdspladsen (som nærmere udformet i LO's pjece) og et udviklet økonomisk demokrati.

Socialdemokratiet vil aktivt støtte kravet om oprettelse af virksomhedsnævn i såvel offentlige som private virksomheder.

Socialdemokratiet har et detaljeret erhvervspolitisk program under udarbejdelse, det skal forelægges på årsmødet i 1970, hvori bl. a. følgende væsentlige punkter indgår:

Større medindflydelse - stigende levestandard

Nye arbejdspladser bliver mere og mere kapitalkrævende, og kapitaldannelsen i samfundet må derfor øges. Det kan bl. a. ske ved oprettelse af nye kollektive fonds, f. eks. lønmodtagerfond og ATP-fond (almindelig tillægspension).

Til kanalisering af midlerne fra offentlige fonds, fra den statslige lånoptagning i udlandet og fra en postsparebank, herunder postgirokontoret, oprettes en offentlig investeringsbank. Midlerne stilles først og fremmest til rådighed for de virksomheder, som frembringer de teknisk mest avancerede produkter og for virksomheder - ofte nye -, som i dag ikke får rimelig finansiering af de traditionelle veje. Herved skabes også en gavnlig konkurrence til de bestående

pengeinstitutter i hvis ledelse, repræsentanter for indskyderne må sikres større indflydelse. Tilsynet med banker og sparekasser må omorganiseres og udvides til at omfatte alle virksomheder og personer, som erhvervsmæssigt beskæftiger sig med pengeudlån, og en sådan virksomhed bør kun kunne etableres efter koncession. Oprettelse af nye pengeinstitutter må kun finde sted efter tilladelse. Rationalisering af pengeinstitutternes filialnet er påkrævet. Der bør foretages en vurdering af virksomheden inden for forsikringssektorer, pengeinstitutter, apotekervæsen, lægemiddelindustrien og andre for forbrugerne vigtige områder med henblik på at undersøge, hvilke fordele der kan opnås ved at inddrage områder heraf under offentlig ledelse. Resultatet af denne vurdering må indeholdes i det erhvervspolitiske udvalgs betænkning.

Planlægning, investering og økonomisk vækst

Den offentlige investerings- og servicevirksomhed overfor borgerne og erhvervslivet må effektiviseres ved, at der lægges samfundsmæssige hensyn til grund for investeringer og ved en harmonisering af samfundets og de private investeringer på basis af planlægning, herunder perspektivplaner på mindst 15-20 år.

Den økonomiske vækst skal stimuleres for at påvirke konjunkturforløbet, at sikre fuld beskæftigelse, at gavne de mest samfundsnyttige investeringer og for at fremme en aktiv egnsudviklingspolitik, bl. a. ved at inddrage yderligere områder under egnsudviklingslovgivningen og ved at øge midlerne til disse formål. Den økonomiske vækst skal ligeledes øges ved en større samfundsindsats i erhvervsmæssig forskning og produkt- og metodeudvikling. Det kan bl. a. ske ved, at virksomhedernes forskningsprojekter i større omfang udføres med bistand af offentlige institutioner og ved, at staten bestiller forsknings- og udviklingsprojekter udført i virksomhederne. Samtidig bør der oprettes lokale, offentligt financerede informationscentre til formidling af de nyeste resultater i forskningen og produktionsudviklingen.

Åbenhed omkring erhvervslivet

Socialdemokratiet kræver større åbenhed omkring erhvervslivet, så magtmisbrug gennem monopoler og konkurrencebegrænsende aftaler mellem virksomhederne hindres - til gavn for forbrugerne.

Derfor må Monopoltilsynet styrkes, og der bør foretages en kortlægning af konkurrencebegrænsningerne i erhvervslivet og de uheldige følger af disse.

Der er også behov for større åbenhed omkring pris- og kvalitetsforhold. Det kræver en lovgivning om varedeklaration, en konkurrencelovgivning, der garanterer sunde handelsformer og en mere effektiv pris- og kvalitetsorientering i radio og TV. Til sikring af uafhængighed for radio og TV i forhold til stærke erhvervsmæssige interesser opretholdes forbudet mod reklame i radio og TV. For ligeledes at sikre dagspressens uafhængighed må offentlig støtte overvejes. Større virksomheders regnskabsopstillinger skal standardiseres og offentliggøres, og regnskaber for forbundne virksomheder skal fremlægges sideordnet og omfatte samme regnskabsperiode. Desuden må aktieselskaber lade alle aktier notere på navn i offentligt tilgængelige aktiebøger, og minoritetsinteresser skal sikres større indflydelse. En fælles nordisk aktieselskabslovgivning bør tilstræbes.

Forbrugerne i det moderne samfund

Med den øgede velstand og fritid vil en forbrugervenlig politik ikke blot omfatte traditionelle varegrupper, men også f. eks. boligmiljøer, fritidsområder og offentlige ydelser, så der skabes bedre muligheder for trivsel og menneskeligt samvær.

Det er nødvendigt, at der i administrationen findes et centralt organ, der varetager forbrugernes interesser overfor erhvervslivet. Med dette formål for øje overvejes oprettelsen af et selvstændigt forbrugerdirektorat eller et andet særligt forbrugerorgan, i forbindelse hermed må der oprettes en klageinstans for forbrugerne, der kan fungere som "forbrugernes ombudsmand".

Det offentliges information om samfundets virksomheder og planer bør udbygges, så den enkelte løbende orienteres om rettigheder og muligheder og får lejlighed til at pege på mangler i den offentlige service. Det må pålægges de offentlige institutioner og virksomheder og andre, der løser offentlige opgaver, at dække forbrugernes behov for åbningstider, mødeaftaler, så ventetider og kødannelser undgås. Der bør fastsættes maksimale tidsfrister for

offentlig sagsbehandling.

Forbrugerlångivningen bør organiseres, så forbrugeren sikres frit valg ved adskillelse af salg og kreditgivning i forbindelse med afbetalingshandel, ligesom det skal påbydes at informere forbrugeren om alle vilkår ved køb på afbetaling.

Socialdemokratiet støtter bestræbelserne for yderligere at organisere forbrugerne, bl. a. ved oprettelse af lokale forbrugergrupper, ligesom det offentlige i større omfang må støtte Forbrugerrådet og lokale forbrugergrupper til gavn for den danske forbruger.

Fuld beskæftigelse gennem en aktiv arbejdsmarkedspolitik

Socialdemokratiet vil effektivt sikre fuld beskæftigelse og viser vejen til indkomsttryghed med produktivt og frit valgt beskæftigelse. En kraftig indsats i arbejdsmarkedspolitikken kan bidrage hertil. Uden en erkendelse af problemernes omfang og en målbevidst indsats vil det ikke lykkes.

Socialdemokratiet går ind for effektive løsninger, som kun kan gennemføres ved en betydelig økonomisk investering.

Der må sættes ind på at afbøde struktur- og sæsonarbejdsløshedens virkninger for den enkelte og for samfundet. En effektiv støtte og vejledning må stilles til rådighed for enhver, der har vanskeligheder ved at deltage i erhvervslivet på normal måde. Opmærksomheden henledes i særlig grad på de problemer, der findes for midaldrende og ældre medborgere, for handicappede og for ikke selverhvervende kvinder, der ønsker at komme ind på arbejdsmarkedet. Arbejdsformidlingen må yderligere udbygges. Der skal sikres individuel hjælp, og der bør så vidt muligt gives den arbejdssøgende flere beskæftigelsestilbud.

Udviklingen i beskæftigelsessituationen i alle dele af landet må følges med opmærksomhed, og der må udgives en periodisk publikation med konkrete oplysninger om ledig arbejdskraft og ledige arbejdspladser landet over. Arbejdssøgende, der ikke kan opnå beskæftigelse lokalt og derfor ønsker arbejde andet steds, må gennem arbejds- og boliganvisning og kontante bidrag til rejseudgifter, dobbelt husførelse eller egentlig flytning sikres bedre vilkår.

For at sikre den enkelte et hensigtsmæssigt og tilfredsstillende beskæftigelsesvalg skal erhvervsvejledning - for såvel unge som voksne - og undersøgelse af den enkeltes evner og anlæg i stigende grad tages i anvendelse ved indpasningen på arbejdsmarkedet.

De grundlæggende erhvervsuddannelser må effektiviseres og tilpasses den tekniske udvikling på arbejdsmarkedet. Der skal gives alle unge en mulighed for uddannelse. Erhvervsmæssig skoleuddannelse må betales af staten.

Specialarbejderuddannelse, efteruddannelse og omskoling er de områder, hvortil den hurtige udvikling stiller de største krav. Det er nødvendigt, at store midler sættes ind straks i form af gratis undervisning, fuld løn under uddannelse og kontant støtte i nødvendigt omfang. Ingen må af økonomiske årsager berøves muligheden for at sikre sit erhverv, eller hvis det ønskes at skifte erhverv. En arbejder, funktionær, landbruger, handlende eller håndværker, som udviklingen har tvunget til at skifte erhverv, har særligt krav på en sådan støtte.

Kvindernes stilling på arbejdsmarkedet må styrkes. Gennem oplysning bør fordomme nedbrydes, og ved uddannelse, aftaler og lovgivning skal de skranker fjernes, som hindrer ligestilling mellem kvinder og mænd i lønvilkår og erhvervsvalg. Hvor strukturændringerne har skabt ringe beskæftigelsesmuligheder i bestemte egne af landet, må det offentlige ved direkte investeringer, ordrer, lån og kautioner til nye og bestående virksomheder søge at skabe en hensigtsmæssig geografisk fordeling af beskæftigelsesmulighederne. En vej hertil er også anvendelse af skattebegünstigede investeringsfonds.

Der må fremskaffes tilstrækkeligt mange beskyttede arbejdspladser for handicappede, og der bør ydes direkte tilskud til virksomheder, som beskæftiger handicappede. Revalideringen må fortsat udvikles.

Arbejderbeskyttelsen udbygges, så arbejdspladserne sikres mod luftforurening og støj, der i stigende grad er blevet en fare for sundheden. Der bør ved arbejdspladsernes indretning tages vidtgående hensyn til det miljø, der skabes for menneskene i arbejdstiden. De problemer, der opstår ved atomkraftens anvendelse i industrien, må løses.

Gennem stigningen i produktiviteten er der skabt forudsætning og behov for kortere arbejdstid og længere ferie.

Arbejdere og funktionærer må ligestilles på arbejdsmarkedet. Alle lønmodtagere skal sikres

dækning for indkomsttab under sygdom og graviditet og i tilfælde af ulykke eller arbejdsløshed.

Bedre opsigelsesregler må tilvejebringes for at sikre større tryghed i ansættelsen. For ældre lønmodtagere, landbrugere og andre erhvervsdrivende, der er ramt af strukturrationaliseringen, og som man ikke har mulighed for at tilbyde omskoling til passende ny beskæftigelse, må der være mulighed for en førtidspensionering.

Et demokratisk og bæredygtigt erhvervsliv

Socialdemokratiet kan ikke akceptere, at de teknisk begrundede stadig større enheder i erhvervslivet medfører, at den økonomiske indflydelse forbeholdes de få. Derfor må der skabes et økonomisk demokrati, som giver indflydelse til alle.

Hvis vi ikke udbygger vort politiske demokrati med et egentligt økonomisk demokrati, vil vi efterhånden nærme os et samfund, hvor den enkeltes og folketingets indflydelse stadig begrænses i forhold til de store - mere og mere internationale erhvervs-koncentrationer.

ET SELVHJULPET LANDBRUG

Landbrugets vanskeligheder er ikke af ny dato, og det må forudses, at der endnu i en årrække vil være behov for støtte til dette erhverv. Målet må dog være et landbrug, der kan klare sig selv. Støtteordningerne bør derfor udformes på en sådan måde, at de ikke hæmmer, men tværtimod fremmer landbrugets effektivitet og konkurrencedygtighed. Landbrugspolitikken må som helhed tilrettelægges således, at der opnås de for den effektive produktion mest hensigtsmæssige brugstørrelser og ejendomsformer.

Da markedsforholdene næppe i en overskuelig årrække vil give mulighed for en udvidelse af landbrugets samlede eksport - der må snarere regnes med en vis begrænsning, også selv om Danmark skulle blive medlem af et større europæisk fællesskab - må det være så meget mere påkrævet, at der nu formuleres en mere langsigtet landbrugspolitik ud fra forudsætningen om en nærmest uændret, muligvis noget lavere samlet landbrugsproduktion i de kommende år. Dansk landbrug har allerede i en årrække været inde i en omstillingsproces af betydeligt omfang. Der er af landbruget selv gjort en stor indsats for at rationalisere produktionen og forbedre produktionsapparatet. Antallet af landbrugsbedrifter er reduceret til ca. 150.000, og der nedlægges nu årligt ca. 7.000 brug. Fortsætter denne udvikling, vil der i løbet af de næste 10 år kun være 80.000 landbrug, og bedømt ud fra den nuværende årlige tilgang af unge på kun 1.000 - 1.500 om året vil antallet i løbet af 30 år være nede på ca. 40.000.

Strukturændringen er i gang

Der foregår således allerede af sig selv en kraftig strukturændring i dansk landbrug, og problemet er derfor ikke så meget, om en sådan strukturændring i retning af væsentligt større brug skal gennemføres, men mere hvorledes den skal ske, d.v.s. under hvilke vilkår for den, der er beskæftiget i landbruget og under hvilke vilkår for det øvrige samfund. Hvorledes sikre et rimeligt indkomstniveau for dem, der bliver i landbruget, sikre rimelige vilkår for dem, der må forlade landbruget og samtidig undgå, at der i denne periode pålægges det øvrige samfund for store byrder? Det er de centrale spørgsmål for udformningen af en langsigtet landbrugspolitik.

Socialdemokratiets landbrugspolitik må tage konsekvensen af en udvikling, der allerede er i gang. Det gælder med hensyn til lovreglerne om sammenlægning og samdrift, og det gælder ejer- og finansieringssprogsproblemerne.

Hidtil har det øvrige landbrug været i stand til at overtage jorden. Hvis denne udvikling ikke kan fortsætte, må staten medvirke eventuelt ved jordkøb gennem jordfonden. Det er en forudsætning for et fremtidigt selvhjulpet erhverv, at sammenlægningsproblemet løses på den rigtige måde, også selv om mere utraditionelle veje skal anvendes. Den tidligere socialdemokratiske regering ændrede for få år siden landbrugslovene, således at der blev større mulighed for sammenlægning af mindre brug og ligeledes for samdrift.

Socialdemokratiet ønsker dog allerede nu at få foretaget en fornyet vurdering af landbrugslovene, særlig med henblik på arealgrænser for sammenlægning og fremtidigt ejerforhold. Der bør gennemføres en særlig forpagtningslov, der sikrer brugernes ret i forhold til ejerne, I øvrigt bør en lovgivning vedrørende nye ejerforhold undersøges.

Familieaktieselskaber kan indgå som en mulighed, der kan give en bedre løsning for generationsskiftet.

Det bedste vil være, at landmændene selv finder den landbrugsstørrelse, der passer til den driftsform, som den enkelte ønsker. Men det ligger i sagens natur, at skal det lykkes, må alle snærende bånd i vor landbrugslovgivning væk, med undtagelse af kontrollen med, at der ikke åbnes adgang til en urimelig jordsamling på enkelte hænder.

Socialdemokratiet ønsker ikke at forcere afgang fra landbruget. Når der nedlægges 7.000 landbrug årligt, opstår der problemer for dem, der må overgå til andre erhverv. Der skal være bedre muligheder for uddannelse og omskoling og lettere adgang for tilslutning til arbejdsløsheds-kasserne og

førtidspensionering på linie med andre erhverv. Socialdemokratiet går ind for indførelse af en husbondafløsning for alle familiebrug i landbruget. (Nærmere regler herom må udarbejdes).

Færre og færre unge ønsker at blive landmænd, og fortsættes nedgangen, kan det få alvorlige følger for erhvervets fremtid. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt den faglige uddannelse er tilstrækkelig, og om der ikke bør tages større økonomiske hensyn til de unge landmænd, der har uddannet sig. Den måde, støtten hidtil er givet på, hvor den ydes i forhold til produktionens størrelse, er dog i sin form ungdomsvenlig, idet de unge normalt er de mest effektive, og derfor har den største produktion.

Landbrugslovgivningens formål

Den støttelovgivning til landbruget, som Socialdemokratiet gennemførte som regeringsparti, havde to hovedformål: For det første at hjælpe erhvervet under de særdeles vanskelige markedsforhold. For det andet at bidrage til, at landbruget kunne foretage de nødvendige strukturændringer indenfor et overskueligt åremål.

For først og fremmest at hjælpe de effektive landmænd har hjælpen stort set været ydet til den løbende produktion, og dette hovedprincip bør fastholdes, så længe støtte er nødvendig. Vanskelighederne ved at finde den helt rigtige form for landbrugsordningerne er, at der indenfor landbruget er tre interessegrupper. Det store landbrug hvis væsentligste interesse ligger i stabile priser på planteproduktionerne som korn, frø o.s.v. Det mellemstore landbrug, hvis driftsform er en blanding af plante- og animalske produkter, og endelig den i antal store gruppe, som er baseret på den animalske produktion. Det er forklaringen på, at støtte gives gennem forskellige kanaler, kornlov, hjemmemarkedspriser og kontante tilskud. Uanset hvorledes tilskuddene gives, vil de dog som hovedregel være medvirkende til at opretholde eller stimulere produktioner, der måske ikke er rentable, og de vil, som erfaringen viser, animere landbrugsorganisationerne til år for år at øge deres krav om flere penge fra det offentlige. Man henviser bl. a. til, at forrentningsprocenten er for lav - men det vil den blive ved at være, fordi tilskuddenes uheldige virkninger bl. a. er højere ejendomspriser og højere ejendomsvurderinger, der igen bliver bestemmende for den forrentningsprocent, man påberåber sig i sine øgede krav.

Derfor må den støttepolitik, der skal føres i overgangstiden, klausuleres med en tidsfaktor således at kontantstøtten afvikles over en periode på 10-15 år. Ved at gøre det, vil man opnå, at den spekulation, der ved ejendomssalg ligger i at kapitalisere statstilskuddene, i høj grad vil blive begrænset, og dermed vil man også begrænse virkningerne af ejendomspriserne på forrentnings-procenten. En sådan tidsmæssig klausulering vil tillige animere landbrugerne selv til at afstå deres ejendomme i hurtigere tempo, og dermed åbne adgang til en mere fornuftig jordfordeling mellem de tilbageblevne. Spørgsmålet om den udtrækning af kapital fra landbruget, der sker i forbindelse med generationsskifte, bør tages op til undersøgelse med henblik på at finde veje til at modvirke dette. Endvidere bør der, bl. a. for også at skabe mere ensartede vilkår for de enkelte landbrug landet over, tilstræbe større lighed i jordbeskatningen fra kommune til kommune.

De handelspolitiske muligheder må undersøges

I sammenhæng med en langsigtet landbrugspolitik må de handelspolitiske muligheder for at forøge afsætningen af landbrugsvarer tages op til ny behandling. Det gælder forholdet til Fællesmarkedet, EFTA og Norden, og det gælder afsætningen til den øvrige verden.

En positiv landbrugspolitik må også omfatte landbrugs- og fødevarerforskning, ligesom landbruget må ofre større opmærksomhed på spørgsmålet om nye produkter og produktudvikling. De nye koncentrationer indenfor andelsbevægelsen skulle også give mulighed for at foretage den nødvendige rationalisering af forsynings- og forædlingsleddene.

Der ligger her en række store opgaver, som landbruget i egen interesse må søge løst. En vigtig del af den mere langsigtede landbrugspolitik er spørgsmålet om udvidet produktion af danske proteinfoderstoffer til erstatning af en væsentlig del af foderstofimporten. Den tekniske udvikling har medført, at landbruget har kunnet dække efterspørgslen efter fødevarer med en stærkt faldende indsats af arbejdskraft, og denne udvikling vil fortsætte. Da det danske samfund samtidig er i den situation, at der i de kommende år kun vil være en beskeden stigning i udbudet af arbejdskraft, må det også ud fra en bredere vurdering være rigtigt at fremme strukturtilpasningen og dermed frigørelsen af arbejdskraft i landbruget mest muligt, så der både sikres landbruget rimelige indkomstforhold og skabes grundlag for en øget produktion og eksport i dansk industri. Her er en fælles interesse for hele det danske samfund, som derfor også må være medvirkende til at løse landbrugets strukturproblemer. Opnåelsen og opretholdelsen af den fulde beskæftigelse er på den anden side igen en forudsætning for, at frigørelsen af yderligere arbejdskraft fra landbruget kan komme til at foregå på en sådan måde, at de afvandrede kan finde rimelige livs-vilkår uden for landbruget. En forstærket indsats for egnsudvikling vil her være af stor værdi. I det omfang, prisstøtteordningerne skal bevares, bør de tilrettelægges ud fra en vurdering af, hvad der er nødvendigt for de effektivt arbejdende landbrug. Men i øvrigt bør de forskellige ordninger tilrettelægges således, at de ikke fremmer, men helst modvirker den del af landbrugsproduktionen, der må sælges til for lave priser til eksport.

Langtidsplanlægning er nødvendig

Hverken for landbrugserhvervet som sådan eller for samfundet som helhed kan det være opretholdelsen af landbrugsproduktionens størrelse, der i sig selv bør være afgørende på længere sigt, men derimod at produktionen bliver tilstrækkelig lønnende for de mennesker, der skal leve i og af landbrug. En langtidsplanlægning må dog indgå i landbrugspolitikken, så man undgår for store overgangsvanskeligheder. Dette kunne tale for en vis langtidsordning med prissikring også for eks-porten, idet denne sikring så må begrænses til et bestemt eksportomfang fastsat af staten og reguleret år for år. Landbruget må da selv tage risiko og gevinst ved eksport herudover. Ordningen må forudsætte, at priserne på det danske hjemmemarked samtidig sættes ned, så der ikke animeres til en for stor samlet produktion. Den tabgivende eksport må skæres væk, og sigtet skulle være, at vi efterhånden helt kunne undgå den direkte statsstøtte til landbruget.

Der må i så fald findes frem til en ordning, der for den enkelte landmand vil virke driftsøkonomisk motiverende ved afgørelse af, hvor stor hans produktion skal være. En mulighed er her, at prisstøtteordningen knyttes sammen med en vis kontraktproduktion. Produktion ud over dette niveau må den enkelte landmand selv bære risikoen for. Et særligt problem er den jord, der ved nedlægning af en landbrugsejendom ikke kan placeres tilstrækkeligt godt. Her vil det være formålstjenligt, at jorden overtages af staten og indgår i jordfonden for at medvirke til en for den enkelte ejendom mere hensigtsmæssig jordfordeling (arrondering). Fremtidens landbrug må have en sådan størrelse og produktion, at det ved hjælp af moderne teknik og produktionsmetoder kan give en eller flere familier fuld beskæftigelse og en rimelig levestandard.

TRYGHED OG TRIVSEL GENNEM SOCIALPOLITIKKEN

Samfundsmæssig solidaritet skal præge socialpolitikken, hvis målsætning må være:

- at de sociale problemer løses gennem en forebyggende indsats og ved behandling og revalidering.
- at sikre de medborgere, som på grund af alderdom, sygdom eller sociale omstændigheder ikke gennem erhvervs-mæssig indsats kan sikre sig selv en rimelig levestandard, en økonomisk betrygget tilværelse, som gør dem til ligevægtige medlemmer af samfundet.

Socialreformen

Den kommende socialreform må skabe en tilbundsgående modernisering af socialpolitikken. En reform alene af den administrative struktur er ingen virkelig social reform.

De kommende års indsats må sikre:

Forenkling af det komplicerede system af sociale ydelser.

Forhøjelse af ydelserne, således at de giver virkelig tryghed mod indkomstbortfald. Udvidelse af ydelsernes område, der sikrer social indsats overalt, hvor der er brug for den.

Udbygning af den sociale information, betjening og service, der stilles til rådighed for dem, der behøver hjælp, således at økonomisk trang og sociale tilpasningsmuligheder bringes til ophør hurtigst muligt.

Uddannelse af personale i den sociale sektor, der sikrer en tidssvarende betjening af befolkningen på det sociale område.

Rationalisering af den administrative struktur, der sikrer borgerne let adgang til samtlige sociale sikrings- og serviceydelser.

Forskning og anvendelse af forskningens resultater, således at socialpolitikken vedblivende kan leve op til en dynamisk samfundsudviklings krav.

Strukturproblemerne - Socialdemokratiet vil medvirke til en fordomsfri løsning af de sociale strukturproblemer for at sikre en forenklet og mere smidig forvaltning. Den forelagte model - det såkaldte eenstrengede system - er et anvendeligt arbejdsgrundlag for drøftelserne i Socialreformkommissionen, idet også sygekassernes skitseforslag indgår i overvejelserne. Det må imidlertid sikres,

- at familielægeordningen bevares og udbygges således,
- at der i hovedparten af tilfældene - som nu - ikke bliver penge imellem læge og patient,
- at systemet ikke medfører en uhensigtsmæssig og dyr administration i forhold til det nuværende,
- at den lovpligtige ulykkesforsikring indpasses i det samlede sociale sikringsystem,
- at afgiften til sygeforsikringen, der i øjeblikket virker som en kopskat, ændres, så den sættes i forhold til den enkeltes skatteevne,
- at udbygningen af forebyggende og sundhedsfremmende foranstaltninger fremmes - herunder iværksættelse af landsomfattende undersøgelser for livmoder- og brystkræft, almindelige helbredsundersøgelser af bestemte aldersgrupper samt gratis svangerskabsrådgivning hos lægerne,
- at der sker forbedringer og udvidelser af sygeforsikringsydelserne - bl. a. tilskud til kiropraktikerbehandling, til paradentose og tandproteser, og at der gennemføres obligatorisk skoletandpleje overalt,
- at forbindelsen mellem arbejdsløsheds-kasserne og fagbevægelsen bevares og
- at åndssvageforsorgen bevares som statsopgave.

Det sociale sikkerhedsnet

Det sociale sikringsystem må yde en hurtig og effektiv økonomisk hjælp og service i de mange kortvarige tilfælde af sygdom, ulykkestilfælde, arbejdsløshed og andre midlertidige forstyrrelser i familiernes sociale situation.

Dagpengene må være ens ved sygdom, ulykkestilfælde og arbejdsløshed. Dagpengene må udgøre fuld dækning for tabt arbejdsindtægt.

Dagpengene må omfatte hele den erhvervsaktive del af befolkningen.

I tilfælde, som ikke kan dækkes af dagpenge, f. eks. økonomisk tab i forbindelse med erhvervsskift, tab af forsørger, fødsler og lign., må der være ydelser, der ikke blot sikrer mod økonomisk trang, men sikrer en ordentlig levestandard og stimulerer familiens bestræbelser på at bringe indkomstbortfaldet til ophør.

Der må overalt i landet tilvejebringes en tilstrækkelig forsyning af lægelig assistance, social vejledning og husmoderafløsning. De sociale serviceforanstaltninger bør stå åbne for alle uden økonomiske betingelser, og adgangen til dem bør ikke betinges af bestemte forholds indtræden som f. eks. arbejdsløshed, sygdom og ulykkestilfælde.

Forebyggelse og behandling

Hvor sociale vanskeligheder for den enkelte familie truer med at blive alvorligere, f. eks. ved skilsmisse eller separation for hjemmearbejdende kvinder, ved længerevarende sygdom, ved strukturarbejds-løshed, efter ulykkestilfælde og i forbindelse med sindslidelser, må der sættes ind for at hjælpe dem tilbage til en normal tilværelse gennem revalidering, behandling og omskoling. En tidlig og dybtgående indsats kræver:

- Omfattende udbygning af omskolings- og efteruddannelsesmulighederne.
- Sikring af familiernes levestandard ved enhver form for efteruddannelse og omskoling.
- Åbning af revalideringens muligheder for intensiv individuel erhvervsvejledning, arbejdsprøvning, kvalificeret arbejdsanvisning, bistand til løsning af boligproblemer,

børnepasningsproblemer og socialmedicinsk service, således at disse ydelser ikke begrænses til erhvervshæmmede, men står åben for alle.

Den sociale administration tilrettelægges rationelt, således at ventetider og overfladisk behandling undgås og en bedre betjening af befolkningen opnås.

Nært samarbejde mellem de organer, der formidler sociale ydelser, og arbejdsformidlingskontorerne, må sikres.

Misbrug af euforiserende stoffer udgør en fare for såvel enkeltindivider og grupper af unge.

Indsatsen mod denne fare må først og fremmest være af forebyggende art og bestå i

oplysning om stofferne og deres farlighed. De unge, der er blevet stofmisbrugere, må gennem egnede behandlingsformer hjælpes i videst muligt omfang.

Lettere adgang til invalidepension

Hvor bestræbelserne på gennem behandling, revalidering, omskoling m. v. på trods af alle anstrengelser ikke lykkes, må samfundet sikre en betryggende levestandard gennem pension.

Dette betyder at:

De lægelige betingelser for invalidepensionen må lempes og suppleres af en social vurdering i hvert enkelt tilfælde.

Alene manglende udsigt til en vellykket revalidering bør i fremtiden være afgørende for, at pension tildeles medborgere, der er udelukket fra at forsørge sig selv.

Invalidepensionens tre forskellige satser kan medføre en uretfærdig forskelsbehandling af borgere med ensartet behov. Opdelingen bør derfor afskaffes. Der sikres ret til førtidspension til alle, der af sociale, helbreds- eller erhvervsmæssige grunde er særlig vanskeligt stillede. Fradragsreglerne må afskaffes for invalidepensionisterne.

Den tredje alder

Vore ældre medborgere må have ret til i størst muligt omfang at bestemme deres egen tilværelse. Ønsker de at bevare en tilknytning til erhvervslivet, bør der kunne tilbydes dem beskæftigelse på tilpassede vilkår. Ønsker de at trække sig tilbage, må pensionerne være tilstrækkelige til at sikre tryghed og trivsel.

Pensionerne må udbygges således:

Med start i 1970 må over 8 år gennemføres en 50 % forhøjelse af pensionerne gennem en værdifast tillægspension. Denne nyordning må følges op af en tjenestemandslignende pension til alle, der finansieres ved fondsdannelser på grundlag af arbejdsgiverbidrag.

Det må pålægges kommunerne at sikre etableringen af et betryggende omsorgsarbejde og tilstrækkelige alderdoms- og plejehjem. Der bør lægges særlig vægt på alle de serviceydelser, der hjælper de ældre til så længe som muligt at trives i deres eget hjem. Det offentlige må medvirke til, at der, i eller udenfor det private erhvervsliv, skaffes egnede beskæftigelsesmuligheder, som tager nødvendige helbreds- og erhvervsmæssige hensyn, men som giver mulighed for at drage nytte af de ældres erfaring og evner.

EN REFORM AF RETSSYSTEMET

Socialdemokratiet nedsætter et udvalg, der ud fra sociale og samfundsmæssige synspunkter skal foretage en kritisk gennemgang af det danske retssystem, herunder straffelovgivningen, retsplejeloven, reglerne om den offentlige forvaltnings virkemåde og de civile retlige regler.

Mange lovovertrædelser må betragtes som produkter af samfundsordenens mangler, og behandlingen af lovovertrædere må derfor primært bygges på resocialiseringssynspunktet.

Det må tilstræbes, at de eksisterende garantier mod magtmisbrug i den offentlige forvaltning udbygges, således at der skabes sikkerhed for ensartede afgørelser i ensartede sager.

Endvidere må den civile lovgivning moderniseres, således at den svarer til nutidens syn på familien, og således at økonomisk udnyttelse af de svage stillede hindres.

Befolkningens retsbeskyttelse bør styrkes ved etablering af en almindelig offentlig retshjælpsordning og gennem en udvidelse af

lovpligtige forsikringer, f. eks. familieansvarsforsikring.

En reform må tilslutte sig at fjerne alle klasse- og kønsdiskriminerende bestemmelser og på alle områder skabe en tidssvarende, menneskelig og frisindet lovgivning.

NYE PERSPEKTIVER I FAMILIEPOLITIKKEN

Familiepolitikens målsætning må være:

- at de enkelte familiemedlemmer sikres en høj grad af personlig frihed,
- at alle familiemedlemmer får både en formel og reel lighed,
- at familien kan tilfredsstillende kontaktsøge, og
- at samfundet giver familien et tilbud om hjælp, "bl. a. gennem forhøjelse af børnetilskuddene".

Familiemedlemmernes personlige frihed

Den første forudsætning er frihed fra juridisk, social, økonomisk og psykologisk tvang.

Dernæst friheden til livsudfoldelse.

Skal friheden fra tvang realiseres, kræves der, at familiemedlemmerne i mindre grad har følelsen af at leve i et "lukket" system. En konsekvens heraf vil blandt andet være en ændring af skilsmissegivningen, således at det bliver lettere at blive skilt end for øjeblikket.

Lovgivningen bør være neutral overfor familiens samlivsformer, således at enhver står frit med hensyn til valget mellem ægteskab eller andre former for fællesskab.

Familiemedlemmers formelle og reelle lighed

Så længe det juridiske forsørgerbegreb eksisterer mellem ægtefæller, er der grund til at antage, at kønnene ikke bliver ligeberettiget. Kvindernes økonomiske frigørelse bør gennemføres og forsørgerbegrebet dermed afskaffes.

Der bør vedtages en beskyttelseslovgivning for børn, blandt andet imod forældrenes anvendelse af vold som led i børneopdragelsen.

Der må omkring børnene og de unge skabes et fysisk og psykisk miljø, der sikrer deres opvækstvilkår

Der må opbygges et så omfattende net af daginstitutioner for børn og unge, at det fremtræder som et tilbud for alle. Begrundelsen herfor er almen pædagogisk, idet der med udviklingen af en moderne socialpædagogik er skabt et middel både til løsning af en række problemer, som samfundsudviklingen har påført den enkelte familie, og til yderligere fremme af den målsætning at give barnet sådanne vilkår i opvæksten, at det opmuntres til realisering af egne muligheder i et demokratisk samvirke med andre.

Systemet af socialpædagogiske daginstitutioner må bestå af vuggestuer, børnehaver, fritidshjem, klubber og børne- og ungdomspensioner.

Skal disse mål realiseres, er det nødvendigt, at der skabes grundlag for uddannelse af flere socialpædagoger, end det i øjeblikket er muligt. Uddannelsen må være af høj kvalitet og til stadighed præges af de nyeste socialpædagogiske landvindinger, ligesom efteruddannelse må have en fremtrædende placering i socialpædagogers arbejde. Der bør tilrettelægges en fælles grunduddannelse for alle pædagoger.

Forskning og forsøgsvirksomhed må fremmes

Den rivende samfundsudvikling har medført, at en intensiv forskning og forsøgsvirksomhed er blevet nødvendiggjort for, at børne- og ungdomsforsorgen stadig kan tilpasses denne udvikling.

Derfor ønsker Socialdemokratiet, at der samtidig med øgede bevillinger til denne forskning oprettes et forskningsråd, som koordinerer forskningen inden for børne- og ungdomsforsorgen.

Fri abort

Da Socialdemokratiet mener, at kvinden selv må bestemme, hvad der tjener hende bedst, og da det sundhedsmæssigt må være mest betryggende, at flest mulige af de hidtidige illegale svangerskabsafbrydelser erstattes af lægeligt forsvarlige indgreb på sygehusene, går Socialdemokratiet ind for fri abort. Det bør samtidig sikres,

- at familieplanlægningen hviler på et holdbart økonomisk fundament,
- at staten iværksætter en oplysningskampagne for brug af præventive midler, der billiggøres mest muligt,
- at der oprettes seksualvejledningsklinikker overalt i landets større byer, og at vejledningen bør være gratis,
- at seksualundervisning bliver obligatorisk fag på folkeskolens undervisningsplan hele skoletiden igennem,
- at pædagogerne uddannes til at varetage også denne undervisning, herunder ved at der arrangeres efteruddannelseskurser, og at der tilvejebringes faste retningslinier for

seksualundervisningen og

· at forskningsindsatsen til forbedring af svangerskabsforebyggende og af abortfremkaldende metoder forstærkes.

Svangerskab og fødsel

Spædbørnsdødeligheden udviser stadig sociale forskelle. Skal denne spædbørnsdødelighed nedsættes, må det ske bl. a. ved at modvirke årsagerne til for tidlig fødsel.

Eksempelvis er der grupper af gravide, der skal aflastes og for en tid indlægges på en svangreafdeling.

Der bør for hver ca. 250.000 indbyggere: skabes en afdeling for svangerskabssygdomme med tilhørende ambulatorium, til hvilket patientens egen læge kan henvise med henblik på undersøgelse, fordeling (visitation) og behandling, og skabes en afdeling for fødende, hvor alle patienter, der tilhører en bestemt risikogruppe, kan føde.

Det bør ligeledes gennem effektivt samarbejde med de praktiserende læger og jordemødre sikres, at alle gravide kvinder, hvis tilstand er sygelig - eller kan udvikle sig dertil - kommer under specialbehandling så tidligt som muligt.

Henved en tredjedel af alle gravide har behov for specialkyndig omsorg før og under fødslen. Opgaven er derfor i første række at finde frem til den tredjedel, der har behov for særlig omsorg, og denne udvælgelse kræver et nøje samarbejde mellem de praktiserende læger, jordemødre og specialafdelingerne. Men for at opgaven skal løses, skal der over hele landet være specialafdelinger, og det er der ikke i dag.

De chancer det danske samfund giver børnene for at leve og blive sunde borgere, må ikke afhænge af, hvor i landet børnene fødes, om deres mor er gift, og hvilken stilling deres far har.

Fødselshjælpen må derfor organiseres, så der er:

Fødeafdelinger ved alle centralsygehuse. Svangreambulatorier ved alle fødeafdelinger og mulighed for svangerskabsundervisning og fødselsteknik, herunder også afspænding.

Svangreambulatorier, der er tilstrækkeligt store til, at de kan modtage patienter fra hele den pågældende afdelings landområde. Der bør arbejdes henimod en barselshvileordning, som mindst svarer til funktionærlovens regler for barselshvileperiodens længde, og som sikrer mod indkomsttab i forbindelse med fødsel.

Et problem, der bør løses nu

Syge børn skal ikke vente i årevis på at blive indlagt. De nuværende ventetider til børne-psykiatriske afdelinger er uhyre belastende for de ramte familier og uakceptabelt i et samfund med den velstand, Danmark har i dag.

Til at behandle de egentlig sindssyge børn, er der bl. a. behov for 200 sengepladser på børnepsykiatriske afdelinger, hvilket er 4-5 gange det antal af sådanne sengepladser, vi har i dag.

I betragtning af, at psykotiske børn har særlig påtrængende behov for specialkyndig hjælp, og at disse børn er en så svær belastning for deres hjem, burde det være muligt at tilvejebringe 200 børnepsykiatriske sengepladser inden for de nærmeste år.

Hjem og skole

Det bliver stedse vanskeligere for forældrene at følge med i, hvad der foregår på skolen, og hjemmene kan derfor få svært ved at give børnene den mest hensigtsmæssige støtte og stimulering.

På denne baggrund er det en nødvendighed at forbedre og udvide forholdet mellem hjem og skole.

I lærernes arbejdstid må indgå den tid, lærerne anvender på samarbejde med hjemmet og regelmæssige lærerkonferencer, således at især klasselæreren bliver bedre orienteret om barnet. Der bør sikres en forbedret uddannelse og efteruddannelse af lærere med henblik på samarbejde mellem hjem og skole. Og der bør opnås forbedret kontakt mellem børnehaver og skoler, bl. a. gennem oprettelse af børnehaveklasser under ledelse af småbørnspædagoger ved de enkelte skoler. Familiekundskab bør have en fast plads på skolernes timeplaner, i undervisningen bør der lægges vægt på at bibringe eleverne kendskab til forhold mennesker

imellem, til menneskets fysiske og psykiske udvikling, især i barndom og ungdom, og til familiegruppens funktioner.

IDRÆTTEN - EN FOLKE BEVÆGELSE

Idrætten er en del af vort samlede kulturmønster. Med idræt menes der både konkurrenceidræt og andre aktiviteter, der skal tjene til at fremme den fysiske sundhed. Dansk idræt er blevet en folkebevægelse, hvor mennesker fra forskellige samfunds- og aldersgrupper føres sammen. Desuden er idrætten med til på væsentlige punkter at aflaste samfundet gennem den indsats, der frivilligt gøres af de mange idrætsudøvere og -ledere. Således tjener ungdomsarbejdet i vid udstrækning det samme formål som de ungdomsklubber, der arbejder med betydelige offentlige tilskud. Efterhånden som biler og andre tekniske hjælpemidler bruges af hele befolkningen og legemligt hårdt arbejde afløses af maskiner, konstateres en tilsvarende fysisk svækkelse. Gennem idrættens indsats for folkesundheden spares samfundet for millionbeløb.

Socialdemokratiet foreslår, at der nedsættes en kommission, der skal analysere de nuværende vilkår og de kommende behov for dansk idræt. Kommissionen skal væsentligt bestå af idrættens egne repræsentanter og skal beskæftige sig med alle sider af idræt - både den konkurrenceprægede, motionsidrætten og den form for idræt, der først og fremmest tjener som fritidsaktivitet.

Allerede nu ønsker Socialdemokratiet at arbejde for følgende principper:

Der bør mellem idræt og lovgivning oprettes et permanent kontaktorgan, hvor der finder en gensidig orientering sted vedrørende spørgsmål af fælles interesse. Et sådant organ må ikke anfægte idrættens uafhængighed.

Alle forhold vedrørende idrætten bør samles under eet ministerium i en særlig idrætslovgivning.

På kommunalt plan bør der være en så direkte kontakt som muligt mellem den lokale idræt og kommunalbestyrelsen, både gennem den nye lov om fritidsundervisning og ved oprettelse af kommunale idrætsudvalg. Den fremtidige økonomiske støtte må have en sådan størrelse og udformning, at den også direkte kommer de enkelte klubber til gode.

Derved skabes forudsætning for, at de tilbud om idræt, der gives, er tilstrækkeligt brede og varierede.

Endvidere bør idrætten tilbydes befolkningen, hvor den færdes, hvorfor mulighederne for idrætsudøvelse på arbejdspladserne må øges betydeligt.

I forbindelse med opførelse af idrætsanlæg er det vigtigt, at disse indrettes således, at der skabes rammer for det klubliv, der er en væsentlig side af idrætten. Helst bør disse anlæg opføres i forbindelse med lokaler, hvor der foregår andre former for kulturel aktivitet.

Derved fremmes også mulighederne for medlemmernes medleven og en yderligere demokratisering af idrætsorganisationerne, der således - udover det rent idrætslige - medvirker til en demokratisk opdragelse af de helt unge.

Spørgsmålet om aflønning af idrætsledere bør tages op.

I den kontakt mellem dansk idræt og de bevilgende myndigheder, som vil blive stadig mere nødvendig, finder Socialdemokratiet det vigtigt, at idrættens nuværende stilling, som en uafhængig folkebevægelse, bevares.

KULTUR ER UDVIKLING

Socialdemokratiet vil arbejde for menneskets frigørelse og alle menneskers lige ret til de økonomiske og kulturelle goder. Det er i videste forstand socialdemokratisk kulturpolitik at ville en samfundsorden, der sikrer arbejde og bolig til alle, garanterer lighed i uddannelse og social tryghed, og som vil give medindflydelse og medbestemmelse til den enkelte i en demokratisk beslutningsproces på alle samfundslivets områder.

Kunsten er en del af kulturen, og kan ikke betragtes isoleret fra en samlet kulturpolitik. Det gælder også for kunstens vedkommende at formulere et arbejdsprogram, som giver de bedste muligheder for producenterne, nemlig kunstnerne og for forbrugerne, nemlig publikum. Det må på den ene side sikres, at alle kunstneriske talenter kan bringes til udfoldelse, at der

findes den nødvendige uddannelse for kunstneriske fag, at der gives kunstnerne arbejdsro til fordybelse og indlevelse, og der må i særlig grad lægges vægt på, at der sikres muligheder for at gå nye veje ved at give plads for eksperimentet. Kunsten må i alle dens udtryksformer være fri og uafhængig af kommercielle og enkeltstående interesser.

Der må på den anden side sikres den bedste formidling af de kunstneriske resultater til de mennesker, der skal opleve kunsten. De nødvendige bygninger og lokaliteter må indrettes over hele landet således, at teater, musik, den bildende kunst og kunsten i alle dens øvrige former bliver tilgængelige for alle, således at ingen forhindres i adgangen til kulturværdierne på grund af klassesamfundets endnu eksisterende privilegier. Kunststøtten har derfor i første række det formål at sikre adgangen til kunsten for de mange, der gennem oplevelse og udvikling kan opnå et stærkere fællesskab med andre mennesker. Men for at åbne denne adgang er det også nødvendigt at støtte kunstnerne, så de er frie og uafhængige, så de kan få uddannelse, og så de kan få levevilkår, der gør det muligt for dem at leve som kunstnere.

Kultur er samvær

Vort samfund lider af mangel på tiltrækkende biblioteker, ungdomslokaler, folkelige restauranter og samlingssteder, der kan danne rammer om fritidslivet uden for hjemmene. Fremvæksten af sådanne gode steder at være bør stimuleres.

Værestedernes udformning bør afhænge af stedlige forhold og må i mange tilfælde kunne opbygges omkring eksisterende miljøer og institutioner uden derfor at begrænse initiativ og holdning hos skaberne.

Kultur er alsidig radio og TV

De fleste mennesker får hovedparten af deres informationer, kunstneriske oplevelser og underholdning igennem radio og fjernsyn. Derfor må programvirksomheden fortsat værnes imod ensidig påvirkning fra kommercielle, politiske, religiøse og andre særinteresser.

Reklamefinansiering af Danmarks Radio indebærer en trussel imod udsendelsernes alsidighed og kulturelle niveau, og må afvises. De fornødne midler til en fortsat forbedring af programkvaliteten må sikres på anden måde. Undersøgelser om, hvordan dette kan ske med bevarelse af Danmarks Radios uafhængighed må iværksættes, og indtil da må det gøres mere overkommeligt at betale licensen igennem hyppigere opkrævninger. Staten må finansiere licensfritagelse for de dårligst stillede. Lytteres og seeres valgmuligheder må forøges igennem en snarlig indførelse af TV 2 og af en ny programopbygning for radio. Programvirksomheden må decentraliseres for at opnå en bedre dækning af hele landet og hele befolkningen i udsendelserne.

Planerne for en udvidelse af voksenundervisningen, herunder efteruddannelse og omskoling i radio og TV bør iværksættes nu. Al undervisning i radio og TV bør finansieres på linie med anden offentlig uddannelse. De nordiske radio- og TV-organisationers produktionssamarbejde og programudveksling bør fortsat udvides.

Kultur er film

Den gældende lov om film og biografer må ændres i overensstemmelse med de seneste års erfaringer.

Det må erkendes, at bevillingssystemet ikke mere opfylder sin forudsætning, hverken hvad angår biografernes tekniske standard eller repertoires kvalitet. Der bør derfor tages skridt til at ændre bevillingssystemet, uden at det medfører kædedannelser og konkurrencebegrænsende brancheaftaler.

Der bør muligvis i samarbejde mellem lokale kredse, kommuner og Filmfonden etableres minibiografer, der har bedre muligheder for at vise et kunstnerisk værdifuldt repertoire. De eksisterende biografåbneordninger må udbygges med henblik herpå.

Det er imidlertid afgørende, at lovgivningen vedrørende film og biografer både for den kunstneriske skaben og for distributionen af film til forbrugerne gøres uafhængig af snævre brancheinteresser, det samme må gælde filmskolen.

Der bør etableres mulighed for oprettelse af publikumsorganisationer på filmens område. Den eksisterende ordning på produktionsområdet bør udbygges således, at der tages hensyn til det tab, producenten har haft på en kunstnerisk værdifuld film. Det nugældende system med

uddeling af kvalitetsbidrag i form af præmier afskaffes.

Et af Filmfonden nedsat udvalg træffer på basis af den færdiggjorte film indstilling om, hvilke film, der bør komme i betragtning, og således at tabsudligningen også kan bringes i anvendelse som en anerkendelse for bemærkelsesværdig intention. Der bør derudover gives Filmfonden mulighed for i særlige tilfælde at påtage sig opgaven som egentlig medproducent. Filmproduktion er afhængig af kompliceret og kostbart teknisk udstyr. Det må derfor anbefales, at der - under hensyn til de eksisterende anlæg - for Filmfondens midler etableres fællesanlæg, hvorfra apparatur og andre produktionsmidler kan stilles til rådighed på lejebasis. Endvidere bør en koordinering af produktionsmæssige fællesinteresser stimuleres. Et egentligt eksportorgan for at skabe et internationalt marked for dansk film må oprettes.

Kortfilmens status som selvstændig kunstart bør fastholdes.

I en række lande gennemfører TV og filmselskaber i dag fælles produktioner. En tilnærmelse til et samarbejde mellem medierne - spillefilm, kortfilm og TV - også på det produktionsmæssige område, bør fremskyndes.

Kultur er teater

Det er nødvendigt at skabe fortrolighed med teatrets kunst. Rammerne for pædagogisk dramatik må allerede i skolen skabes ved at indføre teatret. Det er afgørende, at børnene ikke kun ser andre spille, men inddrages i spillet og derved udvikler alle teatrets muligheder for aktivitet og kontakt og til en individuel og kollektiv skabelsesproces.

De geografiske og befolkningsmæssige teaterbehov må imødekommes ved at placere teatre med et så moderne og tilstrækkeligt udstyr, at de tekniske krav opfyldes.

Landsdelsscenernes stilling må forbedres, og det bør sikres, at landsdelsscenerne kan imødekomme behovet for opera og ballet.

Det danske Teater og publikumsorganisationerne bør udbygge deres samarbejde med det formål at skabe de bedste distributionsmuligheder for de forskellige grupper og tournédrivende.

Loven om Det kgl. Teater må snarest tages op til revision.

Teatrets tilsynsråd må afskaffes. Også de øvrige teatres arbejdsmuligheder, kunstneriske og økonomiske, må forbedres og sikres. De små teatre i form af børneteater, gruppeteater, politisk debatteater og lignende former, som kan blive en virkelig folkelig udtryksform, bør støttes såvel økonomisk, som ved at det offentlige stiller lokaler og andre faciliteter til rådighed i større omfang. Teaterakademiets virksomhed må udbygges og bør i højere grad stille mod et samarbejde med teatrene, således at man ved siden af den teoretiske uddannelse også i praksis opnår den nødvendige erfaring, ligesom der bør oprettes kursus for efteruddannelse.

Kultur er musik

Et af de vigtigste områder i dansk musikliv er uddannelsen, som i dag mangler alsidighed. Det er nødvendigt med en helt ny uddannelsesform på musikkens områder, bl. a. for børne- og fritidspædagoger.

Børn må så tidligt som muligt have mulighed for at udvikle medfødt musikalsk sans gennem aktiviteter i overensstemmelse med ønsker og behov, I skolen skal de musikalske fag have den samme vægt som andre fag. Der må åbnes mulighed for at instrumentalister eller andre, med særlige evner herfor, kan lede undervisningen på linje med de seminarieuddannede lærere, og de tekniske faciliteter for en sådan aktivitet i skolen må være til stede.

Den statslige - såvel som den private - undervisning må have langt større alsidighed, og der bør lægges større vægt på efteruddannelsen.

Der bør tilstræbes en ny koncertform, hvor såvel musikudøvende som de lyttende er aktive og livsudfoldende. Tilbuddet af musik må være så forskelligartet som muligt. Danske komponister må gives lejlighed til at mødes med deres publikum på nye og utraditionelle måder.

En landskoncertorganisation må oprettes. Landsdels- og byorkestre bør intensivere deres koncertvirksomhed i hele landsdelen, men også mindre musikensembler bør sikres rimelige arbejdsmuligheder. Danmarks Radio og TV skal fortsat deltage i og underbygge musiklivet, også hvor det er muligt ud over det egentlige radiospredningsmæssige. Dette gælder ikke

mindst børne- og ungdomsudsendelserne. Danmarks Radio bør have mulighed for at indspille og producere grammofonplader med nutidig dansk musik.

Kultur er kunstnerisk skaben

Den bildende kunst må i langt højere grad end før tages i anvendelse ved udformningen af fremtidens boligmiljø, og stat og kommune må ved offentlig byggeri søge samarbejde med tidens bedste repræsentanter for arkitektur og kunst.

Bevillingerne til Statens Kunstfond bør øges under hensyn til omkostningsudviklingen siden fondets oprettelse, men også til kommuners og institutioners ønsker om kunst, og fordi talenter ikke udnyttes. Der skal sikres de bedste muligheder for kvalitativ og uafhængig virksomhed med hensyn til indkøb af kunst, gennemførelse af udsmykningsopgaver og uddeling af stipendier.

Statens Kunstfonds virkefelt bør udvides, og udviklingen af bygningskunst, kunsthåndværk og formgivning, som i første række udgør rammen om menneskenes hverdag, bør fremmes. Der må gives kunstnerne opgaver, og der må gives dem gode vilkår med hensyn til uddannelse og arbejde. Ikke mindst til eksperimenter og til udformning af nye kunstneriske udtryksformer.

En vej til løsning af problemet om det voksende behov for kunstnerisk udsmykning vil være, at en vis procentdel af udgifterne til alt byggeri afsættes til løsning af udsmykningsopgaver, hvorved det også i stigende grad vil være muligt at få kunstnerne inddraget i opgavernes løsning allerede ved planlægningen af byggeriet.

Hvor der findes mangel på tidssvarende og velindrettede udstillingslokaler, skal denne afhjælpes gennem offentligt initiativ. Kunstmuseer skal ikke indrettes efter et fast mønster, men bør varieres mest muligt med hensyn til anlæg, formål og indhold.

Der er brug for en bredt organiseret vandrestillingsinstitution. I offentlige bygninger bør der være lokaler, der egner sig til skiftende kunststillinger. Erhvervsvirksomheder må tilskyndes til at skabe udstillingsmuligheder i fabrikker, værksteder, kantiner og kontorer.

Foreningslivets bygninger bør kunne få offentlig støtte til indretning af sådanne udstillingsmuligheder.

Kultur er bøger

Både i udlandet og i Danmark oplever man i disse år en tydelig tendens til en forlagskoncentration. Læserne kan imidlertid ikke være interesseret i, at bogmarkedet domineres af få kapitalstærke forlag. Et flersidigt produktions- og fordelingsystem er en forudsætning for en alsidig bogproduktion.

Der findes ingen grundig kortlægning af bogforbrug, produktion og distribution i Danmark. Kulturministeriet bør derfor nedsætte en kommission, der kan iværksætte en omfattende undersøgelse af tendensen til forlagskoncentration og af behov og forbrug på det danske bogmarked.

Der må sikres et dækkende antal biblioteker og biblioteksafdelinger over hele landet, og de må have et alsidigt og rigeligt bogudvalg for at kunne imødekomme kravene fra alle kategorier af læsende, specielt bør grupper under uddannelse tilgodeses, og bibliotekernes åbningstider må udvides både gennem forlænget aftenåbning og søndagsåbning.

Den indsats, der gøres for at fremme danske forfatters arbejdsvilkår, må udvides og forbedres i overensstemmelse med udvikling og priser. Den må i fremtiden også inddrage faglitterære forfattere.

Der må skabes særlige ordninger, som kan sikre udgivelsen af særlig værdifuld litteratur, ligesåvel som der må skabes øget mulighed for, at danske forfattere oversættes til hovedsprogene.

Kultur er menneskets hverdag

Kunsten må ikke adskilles fra den daglige tilværelse, men må indgå som en fast bestanddel af menneskenes hverdag. Den må føres ind i alle arbejds- og fritidsmiljøer, hvor mennesker arbejder og lever, og den skal medvirke til at fjerne de eksisterende klasseskel i samfundet og imellem menneskene.

Vort samfundssystem vil i 70'erne blive underkastet forandringer, der vil blive en voldsom udfordring såvel til tilhængere af den nuværende samfundsstruktur og til dem, der arbejder for

en ny. Denne udfordring vil møde alle områder af menneskenes tilværelse, arbejde, bolig, social tryghed, og ikke mindst vil det være en udfordring til at skabe de nødvendige rammer for den øgede fritid, som bliver resultatet af den tekniske og økonomiske udvikling. Det vil kræve både fremsyn og dristighed at besvare denne udfordring, men det vil også kræve større viden om vort nuværende samfund, end der er til rådighed.

Kulturministeriet bør derfor nedsætte en kommission, der får til opgave at undersøge fritidsproblemerne, og som skal fremkomme med konkrete forslag om, hvordan rammerne for den bedst mulige udnyttelse af den øgede fritid bør udformes.

SKATTEREFORMEN MÅ FØRES VIDERE

Også i 70-erne må vi regne med, at de offentlige ydelser vil få stigende betydning for det, vi med et samlet udtryk kalder befolkningens levestandard.

Med Socialdemokratiet som drivkraft er der sket en vældig udbygning af den sociale forsyning og omsorg, og det er i dag alment akcepteret, at det offentlige også har ansvar for de sociale betingelser i videre forstand, sikringen af den fulde beskæftigelse, adgangen til uddannelse, gode bolig-, hospitals- og trafikforhold o.s.v.

Den offentlige sektor er endvidere af stor betydning for udviklingen af vort erhvervsliv. Det er noget karakteristisk, at det er de mest udviklede industrilande, der har de største offentlige udgifter. De dynamiske vækstsamfund er i dag ikke dem med de laveste skatter - tværtimod. Den konservative tankegang, at de offentlige udgifter ikke må øges i stærkere procentvis takt end den, hvormed nationalproduktet øges, er reaktionær. Var den blevet virkeliggjort, havde vi ikke opnået den udvikling, hverken af de offentlige ydelser eller af produktionen, som de fleste ønsker. Vi ville have haft en ringere tilværelse.

Budgetpolitisk må det mere positive perspektiv for de offentlige udgifter medføre, at der lægges endnu større vægt på planlægningen af de offentlige budgetter. En god begyndelse blev under den socialdemokratiske regering gjort med de særlige treårs investeringsbudgetter og senere med de samlede finansbudgetter. Også de første skridt til den såkaldte perspektivplanlægning - langtidsplanlægningen - blev taget under den socialdemokratiske regering.

Skatten skal være rimelig og retfærdig

Skatterne bliver nødvendigvis høje i det moderne samfund. Men noget helt grundlæggende for en demokratisk skattepolitik må det være, at de nødvendige skatter opkræves på en sådan måde, at borgernes store flertal føler skattesystemet som rimeligt og skatternes fordeling over de forskellige indkomstgrupper som retfærdig.

For Socialdemokratiets skattepolitik må det fortsat gælde som noget afgørende, at der, hvad fordelingen angår, skal tages udpræget hensyn til skatteevnen, der i første række beror på indkomstens størrelse, men også på andet, såsom familie- og forsørgerforhold, i det kapitalistiske samfund, med den skæve indkomstfordeling, må skatterne sammen med de offentlige ydelser også være et middel til indkomstudligning. De familiepolitiske synspunkter i socialpolitikken må i de kommende år have større vægt, og skatteevnesynspunktet må bl. a. føre til, at den skattefrie grænse, personfradraget, forhøjes såvel absolut som relativt. Børnetilskuddene må sættes op.

i første omgang bør de kommunale personfradrag hurtigst muligt gøres ens for hele landet og gøres lig med de statslige personfradrag.

Mere effektiv skatteligning og skattekontrol

En af forudsætningerne for, at den demokratiske skattepolitik kan slå helt igennem, er, at skatteligningen og skattekontrollen bliver gjort væsentlig mere effektiv. Med den højde, skatterne er kommet op på i det moderne samfund, må denne opgave blive en af de allervigtigste og mest påtrængende for 70'ernes skattepolitik. Det lovmæssige grundlag er lagt med den nye kontrollov og loven om amtsskatteinspektorerne fra 1967. De første administrative skridt til en yderligere udbygning af ligningskontrollen er taget. Vigtigt er det i øvrigt, at der i forbindelse med merværdiafgiften nu er skabt gode betingelser for at få etableret et effektivt kontrolsamarbejde mellem skattevæsenet og toldvæsenet. De omsætningstal, der kan hentes fra merværdiafgiften, kan i de kommende år få meget stor betydning for kontrollen med erhvervsregnskaberne. Også kildeskattens gennemførelse vil efterhånden give mulighed for en effektivisering af kontrollen med de erhvervsdrivendes

regnskaber. Der bør i øvrigt gennemføres regnskabspligt for alle erhvervsdrivende, der er pligtige til at føre momsregnskab, I øvrigt bør en samling af hele skatteopkrævningen både af skatter og afgifter overvejes.

Til en demokratisk skattepolitik må fortsat høre den progressive, direkte indkomstskat, men anvendelsen af den indirekte skat - d.v.s. skat på varerne i stedet for på indkomsten - kan bl. a. motiveres med, at man ad denne vej får mere skat ind netop fra de grupper, der ellers slipper for let om ved den direkte skat som følge af den mangelfulde ligning. Især set fra lønmodtagernes synspunkt må det derfor være rigtigt, at man også bevarer den indirekte beskatning som en del af skattesystemet ledsaget af sociale compensationer og lettelser i den direkte beskatning. En reform af de såkaldte punktafgifter må gennemføres på en sådan måde, at der også herved opnås en social mere rimelig skattefordeling bl. a. ved at lægge større vægt på værdiafgifterne.

Skal den indirekte beskatning indgå med større vægt i skattesystemet, må det imidlertid ledsages af en væsentlig forhøjelse af de skattefrie bundgrænser for indkomstskatterne, eventuelt kombineret med direkte kontantstøtte til de laveste indkomster.

Fradragsjunglen

Det må i de kommende år være et vigtigt led i skattereformen at få forenklet og ryddet op i den såkaldte fradragsjungle. Indkomstfradragene må desuden - hvor de bevares - ændres, så skattefordelen i kroner bliver den samme på alle indkomsttrin. Det kan bl. a. gøres ved at foretage fradragene i skatten i stedet for i indkomsten. Er fradraget større end skatten, kan differencen udbetales direkte. Det ville medvirke til en yderligere skattemæssig udligning. Efterkrigstidens stærke forøgelse i de nominelle indkomster har medført en tendens til en for kraftig progression for de såkaldte mellemindkomster. Det er derfor Socialdemokratiets krav, at den fortsatte skattereform må indebære en yderligere ændring af skalaen for den direkte beskatning med en væsentlig forlængelse af proportionalstrækket. En sådan forlængelse vil samtidig betyde en forenkling af kildeskatten.

Som led i sin skattereform ønsker Socialdemokratiet foretaget en skærpelse af skatten på de arbejdsfri indtægter, kapitalgevinster, eventuelt kombineret med den såkaldte frigørelsesafgift på landbrugsjord, der overgår til anden anvendelse. Også en skærpelse af arveafgiften bør overvejes. Arveafgiften må skærpes, særlig når det drejer sig om fjernere slægtninge. Tendensen til stærkt øget kapitalkoncentration bør modvirkes gennem en kraftig skærpelse af skatten på kapitalgevinster.

Fordelingen mellem staten og kommunerne En overførsel af statsudgifterne til kommunerne, med en tilsvarende flytning af skatterne, kan ikke anses som noget i sig selv ønskeligt - tværtimod. Statsindkomstskatten er progressiv, medens den kommunale indkomstskat er proportional. Alene af den grund vil - alt andet lige - en sådan overførsel medføre en socialt uheldig omfordeling af skattebyrden, I forholdet mellem staten og kommunerne - og mellem kommunerne indbyrdes - bør linien for 70'ernes skatte- og udgiftspolitik være den, at vi også på dette område viderefører den socialt betonedede politik.

I hele samfundets interesse må der fastlægges principper, der sikrer, at kommuner med særligt lave indkomster, kommuner med særligt bekostelige aldersfordelinger som f. eks. mange børn i den undervisningspligtige alder, og kommuner med store udgifter til byudvikling, får mulighed for at klare deres opgaver uden at gribe til ekstraordinært høje skatteprocenter.

Skattereformen skal videreføres

Skatterne er høje i det moderne samfund. De udgør efterhånden en anselig del af nationalindkomsten og af den enkelte families budget, og de bliver næppe mindre i det kommende tiår. Den store skattereform af 1967 var et meget betydeligt fremskridt, især derved, at der med kildeskatten nu gennemførtes en moderne form for både opkrævning og beregning af skatterne - samtidighedsskatten. Skatten følger herefter umiddelbart indtægten op og ned, og mange urimelige og for den enkelte skatteyder unødvendigt byrdefulde situationer er dermed fjernet fra vort skattesystem. Men skattereformen må føres videre, bl. a. på skatteligningens område. Det er især her, store dele af befolkningen nu føler den største ulighed, men hvor samtidig mulighederne for en gennemgribende ændring også er skabt med skattereformen.

ARBEJDSPROGRAM FOR 70'ERNES POLITIK

"Det nye Samfund" er Socialdemokratiets arbejdsprogram for 70'ernes politik.

Socialdemokratiet tror, at befolkningen ønsker fortsatte reformer og stadige fremskridt. Det danske folkestyre kan og skal magte en ny reformperiode. "Det nye Samfund" viser Socialdemokratiets mål for den nærmeste årrække og peger på midlerne til at nå dem. Socialdemokratiet vil et mere demokratisk samfund - et samfund med mere frihed, større indflydelse og flere muligheder for den enkelte.

Socialdemokratiet vil nedbryde klasseskranker og fjerne privilegier og styrke samfundets og lønmodtagernes indflydelse på erhvervslivet, så det politiske demokrati suppleres med økonomisk demokrati. Socialdemokratiet vil gennem planlægning skabe frihed og tryghed og modvirke vilkårlighed og tilfældig magtudøvelse.

"Det nye Samfund" er et arbejdsprogram. Det betyder, at det rummer de kommende års politiske arbejdsopgaver.

Det betyder, at der skal arbejdes med det i folketing, i kommunalbestyrelser og i andre demokratiske organer, der får opgaver anvist i dette program.

Det betyder også, at der skal arbejdes for det ude i befolkningen. Kun en bred opslutning bag Socialdemokratiet kan give politisk styrke til at føre "Det nye Samfund" fra papiret og visionerne og ud i virkeligheden. Socialdemokratiet er parat til igen at gå i spidsen for et omfattende reformarbejde. "Det nye Samfund" er indbydelse til samarbejde om et endnu bedre Danmark gennem 70'ernes politiske indsats.